

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α: ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

Lynn Abrams*

Μιλώντας για την 'εστία': η σημασία του τόπου σε προφορικές αφηγήσεις του εαυτού στα Βρετανικά Νησιά

Ένα μεγάλο μέρος των ερευνών προφορικής ιστορίας που πραγματοποίησα αφορούσαν ιστορίες του εαυτού. Με ενδιαφέρει πως, μέσα από την εξιστόρηση αφηγήσεων ζωής, οι αφηγητές αποκαλύπτουν υποκειμενικότητες που πηγάζουν από τη συνεκτική αφήγηση ζωής αλλά ταυτόχρονα γίνονται αντικείμενο αναστοχασμών στη διάρκεια της συνέντευξης. Ο εαυτός, όμως, δεν μπορεί να εξιστορηθεί σαν μια αιωρούμενη οντότητα. Η ανακοίνωση εξετάζει τη σημασία του τόπου μέσα από τους τρόπους με τους οποίους άτομα τοποθετούν τον εαυτό τους στο παρελθόν και στο παρόν. Αντλώντας από δύο έρευνες προφορικής ιστορίας σε πολύ διαφορετικούς τόπους – τα νησιά Shetland (στη βόρεια άκρη της Μεγάλης Βρετανίας) και την πόλη Γλασκώβη – θα αναπτύξω κάποιες σκέψεις για την ανάγκη να δώσουμε σημασία στον τόπο προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα το νόημα των ιστοριών που μας λένε οι αφηγητές μας. Σε μια χρονική στιγμή κατά την οποία οι μετακινήσεις των ανθρώπων προκαλούν σοβαρά ερωτήματα σχετικά με την ταυτότητα και το αίσθημα του ανήκειν, μπορεί να είναι χρήσιμο να σκεφτούμε τον τόπο και την 'εστία' ως άξονες γύρω από τους οποίους τα άτομα ξετυλίγουν ιστορίες για τον εαυτό τους, οι οποίες θα μπορούσαν επίσης να συμβάλλουν στην κατανόηση της κατασκευής του εαυτού.

*Καθηγήτρια Νεώτερης Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Γλασκώβης

Ευτυχία Βουτυρά*

Πρόσφυγες από την Ανατολή. 1922 και 2016. Τομές στην ιστορία της προστασίας τους

Η εισήγηση παρουσιάζει την εξέλιξη του προσφυγικού ζητήματος από τη στιγμή της σύλληψής του ως διεθνές πρόβλημα (τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου) μέχρι σήμερα, όπου οι πρόσφυγες ορίζονται ως 'ανεπιθύμητοι' και κρύβονται από την κοινή θέα. Εστιάζει στις "λύσεις" που έχουν χρησιμοποιηθεί από τη διεθνή κοινότητα και στο ρόλο των διεθνών οργανισμών: από την Κοινωνία των Εθνών ως τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

*Καθηγήτρια Ανθρωπολογίας των Μειονοτήτων και των Μεταναστεύσεων στην Ανατολική Ευρώπη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Amer Mahdi Doko*

Προφορική ιστορία της Συρίας

Το 2014, σε συνεργασία με το International Coalition of Sites of Conscience (Διεθνής Συνασπισμός Τόπων Συνείδησης), η συλλογικότητα Enab Baladi, μια μη κερδοσκοπική οργάνωση από τη Συρία που ασχολείται με τα ΜΜΕ, πραγματοποίησε συνεντεύξεις προφορικής ιστορίας με Σύρους πρόσφυγες στην Τουρκία. Οι πληροφορητές αποτελούν μια ποικίλη ομάδα ανδρών και γυναικών με καταγωγή από διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Συρίας. Το πρόγραμμα είχε σκοπό να ευαισθητοποιήσει το κοινό για το μεγάλο φάσμα των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συμβαίνουν σε καιρούς πολέμου. Το εγχείρημα της οργάνωσης Enab Baladi αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος που συντονίζεται από τον Διεθνή Συνασπισμό και απoσκοπεί στη συλλογή προφορικών μαρτυριών από Σύρους εντός Συρίας, στην Ιορδανία και την Τουρκία.

* Επιστημονικός υπεύθυνος του προγράμματος Syria Oral History Project

Maria Pohn-Lauggas*

Θυμάμαι με λέξεις μιλώ με εικόνες. Οπτικές και λεκτικές πρακτικές βιογραφικής ενθύμησης

Η διαδικασία του να δείχνουμε φωτογραφίες, να τις κοιτάζουμε και να μιλάμε γι αυτές – όταν αυτό γίνεται στο πλαίσιο βιογραφικής έρευνας – συνδέεται με αφηγηματικά πλαίσια που δομούνται από βιογραφικούς, διαγενεακούς, κοινωνικο-ιστορικούς και λογοθετικούς ορίζοντες εμπειριών. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι φωτογραφίες αναγκαστικά γεννούν προφορικές αφηγήσεις για βιωμένες εμπειρίες και συμβάντα. Λόγω της δεικτικής τους σχέσης με το «πως πραγματικά ήταν» (Barthes) δημιουργούν διαφορετικά τεκμήρια για τις προφορικές αφηγήσεις και δείχνουν με έναν οπτικό τρόπο ότι κοινωνικές σχέσεις και συμβάντα συνέβησαν ακόμα και εάν δεν υπάρχουν οι σχετικές αναμνήσεις στις προφορικές αφηγήσεις, όπως είναι οι αφηγήσεις ζωής. Με βάση το παραπάνω σκεπτικό και με μια κοινωνιολογική προσέγγιση, θέλω να συζητήσω το δυναμικό που έχουν οι φωτογραφίες ως ιδιωτικό αρχείο να «πουν» μια διαφορετική ιστορία. Θα βασιστώ σε μια βιογραφική ανασύνθεση της βιο-αφήγησης μιας γυναίκας από την Αυστρία, που οι παππούδες της εκτελέστηκαν από το ναζικό καθεστώς λόγω της συμμετοχής τους στην αντίσταση. Η αφηγήτρια μου έδειξε μια συλλογή φωτογραφιών από το προσωπικό και αταξινόμητο αρχείο της. Στην ανακοίνωση θα περιγράψω τον τρόπο που χρησιμοποιεί τις φωτογραφίες για να δημιουργήσει ορισμένα βιογραφικά θέματα που δεν ήταν μέρος της βιο-αφήγησης της. Ακολουθώντας τη βιογραφική της διαδρομή και την αφήγηση ζωής της θα συζητήσω αυτή τη διαφορά και θα θέσω τα εξής ερωτήματα: με ποιο τρόπο, όταν δείχνουμε και κοιτάζουμε φωτογραφίες, αποκτούμε πρόσβαση στις βιωμένες εμπειρίες και τη γνώση υποκειμένων; Με ποιο τρόπο οι φωτογραφίες και οι οπτικές πρακτικές δημιουργούν πρόσθετες, ίσως και νέες, αντι-αφηγήσεις;

*Κοινωνιολόγος, ερευνήτρια στο Ινστιτούτο Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου της Βιέννης

Alessandro Portelli*

Φιλοξενούμενοι. Μουσική μεταναστών και πολιτισμική αλλαγή στη Ρώμη

Ένα δημοφιλές λαϊκό τραγούδι της Ρώμης από τη δεκαετία του 1940 παραπονιόταν ότι δεν ακούγεται πια μουσική στους δρόμους της πόλης, επειδή η παραδοσιακή πρακτική του τραγουδιού εκτοπίστηκε από την «ξένη» μουσική. Εδώ και είκοσι χρόνια περίπου, η μουσική επέστρεψε στους δρόμους της Ρώμης και αυτό έγινε ακριβώς από τους «ξένους», τους νέους μετανάστες που φέρνουν μαζί τους τη δική τους κληρονομιά και αναπτύσσουν νέα μορφές έκφρασης κατά τη μεταναστευτική διαδικασία. Η ομιλία θα συζητήσει αυτή τη νέα αστική δημοτική μουσική της Ιταλίας, εστιάζοντας στην περίπτωση δύο μεταναστών τραγουδιστών: ο ένας κατάγεται από τη Σομαλία και ο άλλος από την Ινδία. Οι συνθέσεις τους αντανakλούν αντιφατικές εμπειρίες – είτε παραμένοντας στο μεταίχμιο του «φιλοξενούμενου», δηλαδή του ατόμου στο οποίο επιτρέπεται να μείνει για κάποιο διάστημα στην Ιταλία αλλά δεν θα μπορέσει ποτέ να τη διεκδικήσει ως νέα πατρίδα του, είτε αποκτώντας την ιδιότητα του Ιταλού πολίτη και πετυχαίνοντας κάποιο βαθμό ενσωμάτωσης. Η ομιλία θα συνοδεύεται από μουσικά παραδείγματα.

*Ομότιμος Καθηγητής Αγγλο-αμερικανικής Λογοτεχνίας, Πανεπιστήμιο της Ρώμης La Sapienza

ΜΕΡΟΣ Β: ΑΤΟΜΙΚΕΣ Η ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Γιώργος Αντωνίου*

Η μικροϊστορία της εβραϊκής γενοκτονίας και τα όρια της αναπαράστασης. Συκιά Ημαθίας 1943-1944

Η ανακοίνωση εξετάζει τη διάσωση 55 Εβραίων της Βέροιας στο χωριό Συκιά Ημαθίας. Η διάσωση αυτή αποτελεί μια άγνωστη όσο και σπάνια περίπτωση εξαιρετικά μακροχρόνιας απόκρυψης (περίπου 15 μήνες) μιας μεγάλης ομάδας Εβραίων από μη οργανωμένους στην αντίσταση διασώστες. Η ανακοίνωση θα περιγράψει σύντομα τι γνωρίζουμε για την πορεία και τις περιπέτειες της ομάδας. Κατόπιν θα αναφερθεί στις γκρίζες ζώνες της συμπεριφοράς των ντόπιων διασωστών (ζητήματα εκφοβισμού, προδοσίας, εκκρηματισμού). Τέλος θα σχολιάσει τις αντικρούομενες πληροφορίες των πηγών και τα σκοτεινά σημεία της ιστορίας μέσω των προφορικών μαρτυριών. Μέσω της μικροιστορίας της συγκεκριμένης ομάδας τίθενται όλα τα μεγάλα θεωρητικά ζητήματα που σχετίζονται με τη δυνατότητα ανασύστασης του παρελθόντος και ταυτόχρονα τα τρέχοντα ζητήματα της βιβλιογραφίας της γενοκτονίας των Εβραίων: η στάση των χριστιανών, της αντίστασης, των αρχών κατοχής, των Γερμανών και των συνεργατών τους. Όπως και σε άλλες μικροιστορίες του Ολοκαυτώματος η ιστορία της Συκιάς υπονομεύει πολλά από τα δεδομένα της ως τώρα έρευνας και θέτει ερωτήματα σε σχέση με τη δυνατότητα της σύγχρονης ιστορικής έρευνας να αναπαραστήσει επαρκώς το ιστορικό παρελθόν και τη βιωμένη εμπειρία. Η ανακοίνωση βασίζεται σε περίπου 15 προφορικές μαρτυρίες, αποτέλεσμα 12μηνιας επιτόπιας έρευνας στην περιοχή, καθώς και σε πέντε προφορικές μαρτυρίες από το αρχείο προφορικών μαρτυριών του University of Southern California.

*Επίκουρος καθηγητής Εβραϊκών Σπουδών στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,

Αλίκη Αρούχ*, Αρετή Μακρή, Αίγλη Μπρούσκου*****

Η συνάντηση των 'επίσημων' αρχείων με ένα αρχείο προφορικών μαρτυριών. Η ιστορία ενός βρέφους από τη Θεσσαλονίκη, επιζώντος του Ολοκαυτώματος

Η εργασία μας και η ερευνητική ενασχόληση της κάθε μιας μας, με τα διάφορα 'επίσημα' αρχεία της πόλης της Θεσσαλονίκης (ισραηλιτικής κοινότητας, κρατικά και δημοτικά, προνοιακών ιδρυμάτων), καθώς και μια σειρά ευτυχών συμπτώσεων, μας οδήγησαν σε μια συντονισμένη έρευνα. Προσπαθήσαμε να ανασυντάξουμε την ιστορία ενός Εβραίου επιζώντος του Ολοκαυτώματος, εντοπίζοντας τα τεκμήριά της, καταρχάς μέσα σε αυτά τα αρχεία. Ο εντοπισμός του ανθρώπου που ψάχναμε αποτέλεσε για την έρευνά μας το αποφασιστικό σημείο καμπής: τόσο για τις μεθοδολογικές μας επιλογές, όσο και για την ερμηνευτική μας προσέγγιση. Η αρχειακή μας έρευνα διασταυρώθηκε με το αρχείο των προφορικών μαρτυριών του USC Shoah Foundation Visual History Archive. Εκεί μας περίμενε η αρχειοθετημένη φωνή και μαρτυρία του ανθρώπου που ψάχναμε. Εκεί ήρθαμε αντιμέτωπες με την ειδική περίπτωση του επιζώντος που, καθώς είναι γεννημένος μέσα στην Κατοχή, οφείλει τη γνώση του γύρω από την προσωπική και οικογενειακή του ιστορία και τη σχέση τους με το Ολοκαύτωμα, στις επιλογές και τις στρατηγικές εκείνων που τον μεγάλωσαν. Οι σιωπές και οι ελλείψεις, οι αλήθειες και τα ψέματα αποτέλεσαν τα συστατικά με τα οποία πάλεψε για να κατανοήσει τις βιωμένες εμπειρίες του. Τα τεκμήρια των 'επίσημων' αρχείων θα του επιτρέψουν, ελπίζουμε, να πάρει χαμένες όψεις της ζωής του στα χέρια του και να συνθέσει εκ νέου την αυτοβιογραφία του. Η δικιά του αφήγηση θα δείξει με τη σειρά της πως και τα 'επίσημα' αρχεία κατασκευάζονται κι αυτά συχνά 'από κάτω', μέσα από σιωπές, αλήθειες και ψέματα.

*Υπεύθυνη Αρχείων Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης, ερευνήτρια

alikiarouh@yahoo.com

**Ταξινόμος στα Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, ερευνήτρια, aretimakri@gmail.com

***Κοινωνική Ανθρωπολόγος, aiglibrouskou@gmail.com

Μαρία Βλαχάκη*

Το αρχείο και το «αντι-αρχείο» ενός σχολείου: ανακαλύπτοντας μία διαφορετική ιστορία

Στην περίπτωση της διερεύνησης της ιστορίας ενός σχολείου, μία συλλογή προφορικών μαρτυριών είναι δυνατό να συμπληρώσει την ιστορία που τηρείται στο αρχείο του με την ευθύνη της διεύθυνσης του σχολείου, την καταγεγραμμένη και επίσημη ιστορία. Μία

συλλογή προφορικών μαρτυριών μπορεί να επιτρέψει μία διαφορετική ανάγνωση του επίσημου σχολικού αρχείου αναδεικνύοντας νέα θέματα συζήτησης και ακόμη να προάγει τον κριτικό στοχασμό για πρακτικές που αφορούν τη σχολική ζωή και την εκπαίδευση, τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν. Η παρούσα οπτικοακουστική παρουσίαση βασίζεται σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε σχολείο της περιοχής της Θεσσαλονίκης και περιελάμβανε τόσο τη μελέτη του αρχείου του σχολείου όσο και τη συγκρότηση συλλογής προφορικών μαρτυριών με τη συμμετοχή παλιών μαθητών του σχολείου και μελών της τοπικής κοινότητας. Περιγράφονται τόσο οι πτυχές της ιστορίας του σχολείου και της σχολικής ζωής που ανέδειξε η συγκροτούμενη συλλογή προφορικών μαρτυριών όσο και τα σημεία προβληματισμού των εκπαιδευτικών για το περιεχόμενο και την αξιοποίηση ενός οπτικοακουστικού αρχείου στην προσέγγιση του παρελθόντος αλλά και την κριτική επίγνωση της σύγχρονης εκπαιδευτικής πραγματικότητας από τα μέλη της σχολικής κοινότητας.

*Ιστορικός-Μουσειολόγος, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Π.Τ.Δ.Ε-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, mariavlachaki@yahoo.gr

Ανδρομάχη Γκαζή και ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητριών του ΠΜΣ «Πολιτιστική Διαχείριση» του Παντείου Πανεπιστημίου*

«Το Γεράνι μιλά». Προφορικές μαρτυρίες σε μια αθέατη γειτονιά της Αθήνας

Το «Γεράνι», μια μικρή, πολυεθνική, εμπορική γειτονιά στην καρδιά της Αθήνας, είναι σχεδόν άγνωστη στους έλληνες κατοίκους της πόλης, για τους οποίους αποτελεί μάλλον «άβατο». Σήμερα στην περιοχή δραστηριοποιούνται σχεδόν αποκλειστικά μετανάστες, κυρίως από το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές, ενώ ελάχιστοι είναι οι παλιοί έλληνες μαγαζάτορες και μετρημένοι στα δάκτυλα οι έλληνες κάτοικοι. «Το Γεράνι μιλά» εκπονείται στο πλαίσιο του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην «Πολιτιστική Διαχείριση» του Παντείου Πανεπιστημίου με στόχο να διερευνήσει τον χαρακτήρα της περιοχής, δίνοντας φωνή σε ανθρώπους που κατοικούν ή δραστηριοποιούνται επαγγελματικά εκεί. Το project αξιοποιεί τη μεθοδολογία της προφορικής ιστορίας με στόχο την καταγραφή και την ανάδειξη προσωπικών ιστοριών/μαρτυριών και τη σύνθεση μιας αφήγησης για τη γειτονιά με βάση αυτές τις μαρτυρίες. «Το Γεράνι μιλά» επιχειρεί, μεταξύ άλλων, να απαντήσει το ερώτημα του πώς μπορούμε να εμπλέξουμε πιο ενεργά τα ακροατήριά μας και να προωθήσουμε μια κριτική επίγνωση του κόσμου στον οποίο ζούμε. Υπ' αυτή την έννοια, κεντρικά ζητήματα προς διερεύνηση είναι η συγκρότηση και μεταβολή της ατομικής/συλλογικής ταυτότητας αλλά και της ατομικής/συλλογικής μνήμης (παλαιότερης και νεότερης) της γειτονιάς, καθώς και η χρήση του αστικού χώρου τόσο από τους μετανάστες που δραστηριοποιούνται εκεί όσο και από τους Έλληνες. Τελικός στόχος είναι η δημιουργία μιας περιπατητικής διαδρομής στο Γεράνι, η οποία περιλαμβάνει 10-12 επιλεγμένα σημεία/ιστορίες ανθρώπων που μπορεί να επισκεφθεί ο περιπατητής της περιοχής, εφοδιασμένος με έναν ειδικά σχεδιασμένο χάρτη. Ο περιπατητής εντοπίζει τα σημεία ενδιαφέροντος, μπαίνει σε αυτά και συνομιλεί με τους ιδιοκτήτες. Το βράδυ, σε επιλεγμένες μεσοτοιχίες της γειτονιάς, προβάλλονται ολιγόλεπτα βίντεο με προφορικές μαρτυρίες (από το υλικό που έχει συγκεντρωθεί). Τέλος, μέρος των προφορικών μαρτυριών αποτελούν τα μοναδικά «εκθέματα» μιας ειδικής έκθεσης σε χώρο του πολιτιστικού κέντρου «Ρομάντσο» στο Γεράνι.

* Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσειολογίας, Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο, agazi@otenet.gr

Νικόλαος Γραϊκός*

“Ζωγράφοι στην επαρχία”. Εθνικός καλλιτεχνικός κανόνας και τοπικές καλλιτεχνικές ταυτότητες στην Πιερία: ο ρόλος των προφορικών μαρτυριών

Η διασύνδεση της μεθοδολογίας της ιστορίας της τέχνης με την αντίστοιχη της προφορικής ιστορίας είναι ένα νέο διεπιστημονικό πεδίο έρευνας. Σε συμπληρωματική σχέση με την παραδοσιακή μεθοδολογία της ιστορίας της τέχνης, η οποία βασίζεται κατά κανόνα σε γραπτές και εικονιστικές πηγές, η προφορική ιστορία, συλλέγοντας κυρίως προσωπικές αφηγήσεις καλλιτεχνών, μπορεί να αποβεί πολλαπλά χρήσιμη στην αποκάλυψη αθέατων όψεων της συμβατικής ιστορίας της τέχνης. Στην Ελλάδα το νέο αυτό πεδίο δεν έχει τύχει ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Απουσιάζουν τα συστηματικά αρχεία προφορικών μαρτυριών καλλιτεχνών και εξαιρετικά σπάνιες είναι οι βιβλιογραφικές αναφορές για τη χρήση των προφορικών μαρτυριών στην ιστορία της νεοελληνικής τέχνης. Η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Πιερίας (Ο.Π.Ι.Π.), η οποία συγκροτήθηκε το 2015 με την υποστήριξη της Ένωσης Προφορικής Ιστορίας και τη θεσμική τους ένταξη στα Γ.Α.Κ.-Αρχεία Ν. Πιερίας, έχει ως στόχο τη δημιουργία τοπικού αρχείου οπτικοακουστικών μαρτυριών με βάση τις επιστημονικές και υλικοτεχνικές προϋποθέσεις της μεθοδολογίας της προφορικής ιστορίας. Οι μαρτυρίες που έχουν ήδη συλλεχθεί αφορούν κυρίως πρόσφυγες, αθέατες επαγγελματικές ομάδες και καλλιτέχνες. Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζουμε ένα μέρος των συμπερασμάτων μας, τα οποία βασίζονται στις προφορικές αφηγήσεις ζωής ζωγράφων της Πιερίας. Τα βασικά ερωτήματα στα οποία θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε είναι τα παρακάτω: Πώς νοηματοδοτούν οι ζωγράφοι της Πιερίας το ρόλο τους στις τοπικές κοινωνίες; Πώς περιγράφουν τις τοπικές πολιτισμικές αναπαραστάσεις και πώς ερμηνεύουν τη δημόσια πρόσληψη του έργου τους; Πώς διαμορφώνουν τις καλλιτεχνικές και τις αισθητικές τους αναπαραστάσεις και πώς αντιλαμβάνονται τη σχέση τους με το ευρύτερο πλαίσιο της σύγχρονης «εθνικής τέχνης»; Θα επιχειρήσουμε επίσης να απαντήσουμε σε ορισμένα γενικότερα ερωτήματα, όπως: ποια είναι η πρόσληψη του «εθνικού καλλιτεχνικού κανόνα» από την περιφέρεια, ποιοι μηχανισμοί τον επιβάλλουν και πώς αναπαράγεται ή μεταμορφώνεται ή απορρίπτεται ο κανόνας αυτός από τους καλλιτέχνες της επαρχίας;

* Δρ. Ιστορίας της Τέχνης Α.Π.Θ. – Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Πιερίας (Ο.Π.Ι.Π.) - Γ.Α.Κ.-Αρχεία Ν. Πιερίας, graikos@otenet.gr

Παρασκευή Δεληκάρη*

Προφορική ιστορία, βιογραφική έρευνα και υποκειμενικότητες που διεκδικούν φωνή

Στο κείμενο αυτό στηριζόμαστε σε δύο μαρτυρίες, μια προφορική μαρτυρία, όπως αυτή συγκροτήθηκε σε αφήγηση ζωής (άντρας, Συριανός καθολικός εκπαιδευτικός, συγγραφέας) και τη λογοτεχνική μαρτυρία του ίδιου σχετικά με το έργο της Ρίτας Μπούμη - Παπά. Υποθέτουμε ερευνητικά, αντλώντας επιχειρήματα τόσο από το αυτο-βιογραφικό «κείμενο» της αφήγησης ζωής, όσο και από το λογοτεχνικό, ότι *προκειμένου* το συγκεκριμένο κοινωνικό υποκείμενο να *επικοινωνήσει* και να *διαχειριστεί* τις ιδιαιτερότητες και τις αμφιθυμίες με τις οποίες βίωσε την καθολική ταυτότητα στην επιστημονική, επαγγελματική και προσωπική ζωή του, *χρειάστηκε να τις προβάλει σε ένα άλλο υποκείμενο*, που δεν είναι εν ζωή, μια γυναίκα Συριανή, ορθόδοξη, λογοτέχνη, της οποίας το έργο παρουσιάζει, εστιάζοντας στις ενδιαφέρουσες αναλογίες της ζωής της με τη δική του. Σύμφωνα με την ανάγνωσή μας, με τον τρόπο αυτό καταφέρνει να δώσει φωνή σε ένα χαρακτηριστικό της τοπικής ιστορίας της Σύρου που ακόμη σήμερα αποσιωπάται: τη συμβολή του *μορφωτικού κεφαλαίου* του καθολικισμού (με την έννοια του *habitus* του Μπουρντιέ) – με τις ιδιαίτερες μορφές που αυτό παίρνει στην τοπική ιστορία της Σύρου - στη συγκρότηση πλήθους υποκειμενικοτήτων που παραμένουν αμήχανα σιωπηλές και κάποτε ενοχοποιημένες. Η σιωπή και η αμηχανία δεν είναι ιστορικά δυσερμήνευτες στο πλαίσιο μιας εθνικής και εθνικιστικής φαντασιακής «ομοιογενούς» κοινότητας, ωστόσο εντυπωσιάζει η ανθεκτικότητα και η σκληρότητα των ενεργών εθνικιστικών λόγων (discourses) που είναι σε χρήση στην τοπική αυτή κοινωνία και η απόστασή τους από την απομυθοποίηση που τους έχει επιφυλάξει ο σύγχρονος ερευνητικός στοχασμός.

*Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων Κυκλάδων, pdelikar@ecd.uoa.gr

Αίγλη Δημόγλου* & Ιουλία Πεντάζου*

Συμβιώσεις: οι πολλαπλές όψεις της προφορικής μαρτυρίας σε ένα μουσείο πόλης

Θέμα της ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση των πολλαπλών όψεων της προφορικής ιστορίας στη μόνιμη έκθεση του Μουσείου της Πόλης του Βόλου. Διαπραγματεύεται τις έννοιες αρχείο – αντι-αρχείο, όπως αυτές αναδεικνύονται από την οργάνωση του εκθετικού προγράμματος, αντιπαραβάλλοντας τις διαφορετικές πηγές για την εξιστόρηση της βιωμένης εμπειρίας και τη συγκρότηση του αστικού χώρου στο Μουσείο. Παρουσιάζει διαφορετικούς τρόπους έκθεσης και αξιοποίησης της προφορικής μαρτυρίας στο μουσειακό περιβάλλον εστιάζοντας στην παραγωγή εμπειρίας για τον επισκέπτη του μουσείου: στην εμπειρία της χρήσης ενός αρχείου προφορικής ιστορίας καθώς και στην εμπειρία που παράγει η συμβίωση με τη μαρτυρία σε έναν υβριδικό αστικό χώρο, όπως αυτός που ανασυγκροτείται στις μουσειακές αίθουσες. Τέλος, παρουσιάζει ένα πρόγραμμα συμμετοχικού σχεδιασμού έκθεσης με κατοίκους της πόλης του Βόλου, το οποίο αποβλέπει αφενός στη συνδημιουργία εκθεμάτων με το κοινό και αφετέρου στη δημιουργία δεσμών τόσο μεταξύ των κατοίκων όσο και μεταξύ κατοίκων και μουσείου.

*Διευθύντρια της Διεύθυνσης Αρχείων, Μουσείων και Βιβλιοθηκών του Δήμου Βόλου

** Ιστορικός, Διδάκτορας Αρχιτεκτονικής με ειδίκευση στο σχεδιασμό ψηφιακών εφαρμογών

Δρακάκη Μαρία*

Η βιωμένη ιστορία της εκπαίδευσης στο Μουσείο Σχολικής Ζωής

Το Μουσείο Σχολικής Ζωής επιδιώκει να αποτελέσει ένα σύγχρονο κέντρο εκπαιδευτικής έρευνας της ιστορίας της εκπαίδευσης της Κρήτης, με αφετηρία τον Νομό Χανίων. Ένας από τους στόχους του είναι να στηρίξει τη συστηματική συλλογή και αξιοποίηση προφορικών μαρτυριών, την αναζήτηση νέων τρόπων παρουσίασης των προφορικών μαρτυριών στα πλαίσια των περιοδικών του εκθέσεων, τη διαδραστική επικοινωνία του κοινού με τα εκθέματα, με τη χρήση νέων τεχνολογιών, την ερμηνεία και τη δημιουργία νοήματος με τη συμμετοχή του κοινού, πάντα όμως με την ευθύνη της επιστημονικής κοινότητας. Στην εισήγηση θα παρουσιαστεί ο τρόπος αξιοποίησης προφορικών μαρτυριών στην τρίτη περιοδική έκθεση του Μουσείου με τίτλο ΜΕΣΑ ΜΑΘΗΣΗΣ. Συγκεκριμένα, ανταποκρινόμενοι σε πρόσκληση της ομάδας μουσειολογικής μελέτης της συγκεκριμένης έκθεσης, η Νεολαία Νεροκούρου (δηλ. εθελοντικό σχήμα μαθητών της δεκαετίας του 1990 του Δημοτικού Σχολείου Νεροκούρου, στου οποίου το παλαιό διδακτήριο στεγάζεται το Μουσείο) ανέλαβε να συμβάλει στην οργάνωση μιας ηχητικής διαδραστικής εφαρμογής που αξιοποιήθηκε στον χώρο υποδοχής του Μουσείου. Οι νέοι δάνεισαν το ηχώχρωμα της φωνής τους για να ζωντανέψουν τα καταγεγραμμένα στιγμιότυπα της σχολικής ζωής από διάφορα μέρη της χώρας που επισκέπτες του μουσείου είχαν αφήσει στον χώρο του στο παρελθόν. Η δραστηριότητα αυτή όμως τους ενεργοποίησε για μια νέα παρέμβαση στα δρώμενα του Μουσείου και οι ίδιοι με δική τους πρωτοβουλία προχώρησαν σε συνεντεύξεις από το οικογενειακό τους περιβάλλον, προκειμένου να εμπλουτίσουν την υπάρχουσα τράπεζα μαρτυριών και να συνεισφέρουν στην συλλογική μνήμη σχετικά με την ιστορία της λειτουργίας του Δημοτικού Σχολείου Νεροκούρου.

*Σχολικός Σύμβουλος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων του Μουσείου Σχολικής Ζωής

Έλενα Εφέογλου*

Άκου τη φωνή μου, διάβασε τη φωνή μου, κοίτα τη φωνή μου. Η χρήση προφορικών μαρτυριών στις Εικαστικές Τέχνες. Μελέτη περίπτωσης

Η σύγχρονη τέχνη έχει υιοθετήσει πρακτικές που περιλαμβάνουν αρχεία, ντοκιμαντέρ και συνεντεύξεις. Αυτές οι πρακτικές αναπτύσσονται ως μια δημιουργική πράξη και ως μέσο

για τη δημοσιοποίηση της ταυτότητας του έργου τέχνης. Ανάμεσά τους η προφορική ιστορία έχει συμβάλει στην αυθεντικότητα, δίνει φωνή στο έργο τέχνης και τονίζει το ρόλο των συμμετεχόντων. Η προφορική ιστορία αναδεικνύει, στηρίζει και προωθεί εννοιολογικά έργα τέχνης. Οι αφηγήσεις μετατρέπονται σε εργαλεία του καλλιτέχνη και βοηθούν στην κατανόηση των ερμηνευτικών, εμπόδια που μπορεί να υπάρχουν, δημιουργώντας γέφυρες προς την καλλιτεχνική σύλληψη. Η παρούσα έρευνα αναφέρεται στη σχέση της προφορικής ιστορίας με τις εικαστικές τέχνες, εστιάζοντας στο έργο της Κορεάτισσας εικαστικού Chang-Jin Lee, αναφορικά με την εμπορία ανθρώπων και την εκμετάλλευση γυναικών ως σκλάβοι του σεξ στην Ασία κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου. Η μεθοδολογία περιλαμβάνει μια μελέτη του καλλιτεχνικού της έργου και τον τρόπο που χρησιμοποιεί με πολυμεσικές εφαρμογές (προφορικές μαρτυρίες, εικόνα, ήχο και βίντεο) στις δημόσιες εγκαταστάσεις και στις εκθέσεις της.

* Εικαστικός, Διδάσκουσα (407/80) Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, elenaefeoglou@yahoo.com

Ελευθεριάδης Βασίλειος*

Βιογραφικές αφηγήσεις και ερμηνείες ένταξης στην περίοδο της κρίσης: η περίπτωση του πολωνικού πληθυσμού στην Αττική

Η ανακοίνωση εστιάζει στις μεταβολές της κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης του πολωνικού πληθυσμού στην Αττική σε σχέση με τις διαδικασίες της κοινωνικής ένταξης, καθώς και στον επαναπροσδιορισμό τους στα πλαίσια της οικονομικής κρίσης. Οι ραγδαίες μεταβολές της κρίσης την οποία διέρχεται η ελληνική κοινωνία φαίνεται να ανατρέπουν τις συνθήκες διαβίωσης των Πολωνών μεταναστών, και να οδηγούν στην επανανοηματοδότηση της αίσθησης του ανήκειν, αλλά και της ίδιας της ταυτότητάς τους. Η ανακοίνωση, βασιζόμενη στο εμπειρικό υλικό βιογραφικών αφηγηματικών συνεντεύξεων που διεξήχθησαν με άτομα της πολωνικής εθνοτικής ομάδας, επιχειρεί να αναδείξει τις κρίσιμες τροχιές της ενταξιακής τους πορείας. Η ανάλυση μας σκιαγραφεί το 'βιογραφικό έργο' των υποκειμένων. Από τη μια, φέρνουμε στο προσκήνιο τις αντιλήψεις των υποκειμένων για τις μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στη βιογραφία τους και, από την άλλη, τους τρόπους με τους οποίους τα υποκείμενα αυτά ανταποκρίνονται στις συνθήκες επισφάλειας μέσα από στρατηγικές επιβίωσης. Η ανασυγκρότηση των βιογραφικών αφηγήσεων φανερώνει τις συνθήκες κατά τις οποίες η κοινωνική ένταξη εδράζεται διαχρονικά σε κρίσιμες πτυχές της επισφάλειας. Το γεγονός μας υπενθυμίζει την αξία των ερμηνευτικών προσεγγίσεων που δεν περιορίζονται στα στενά όρια της οικονομικής κρίσης, ενώ παράλληλα αντιλαμβάνονται τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης ως ένα διαρκές κοινωνικο-πολιτικό διακύβευμα. Το διακύβευμα αυτό φαίνεται να αποκτά τα τελευταία χρόνια και νέα χαρακτηριστικά, μέσα από τις νέες τάσεις μετανάστευσης των Πολωνών από την Ελλάδα. Η ανάλυση των αφηγήσεων ζωής επιτρέπει τη σύνδεση των προσωπικών βιογραφιών με τις ευρύτερες κοινωνικο-οικονομικές διεργασίες, συμβάλλοντας στην απεικόνιση και ερμηνεία των μετασχηματισμών, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

*Διπλωματούχος Αρχιτέκτων Μηχανικός (Δ.Π.Θ) με Μεταπτυχιακή ειδίκευση στην Πολεοδομία-Χωροταξία (Ε.Μ.Π), Υπότροφος Κοινωφελούς Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση. Μέλος της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης (ΟΠΙΚ).

vaelef@gmail.com

Ξένια Ελευθερίου*

Τα μνημεία για τους Έλληνες Εβραίους στο Α.Π.Θ.

Τον Μάιο του 2014 ανεγέρθηκε στο φουαγιέ της αίθουσας τελετών του Α.Π.Θ. το μνημείο Θεσσαλονικέων Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος και στις αρχές Νοεμβρίου του ίδιου έτους έγιναν τα αποκαλυπτήρια του μνημείου που κατασκευάστηκε στο χώρο της Πανεπιστημιούπολης, σε ανάμνηση του παλαιού εβραϊκού

νεκροταφείου που καταστράφηκε το 1942. Τα μνημεία ενσωματώνουν το Ολοκαύτωμα στο ιστορικό συνεχές και εθνικό αφήγημα σπάζοντας τη σιωπή για ένα σκοτεινό κομμάτι της ιστορίας της πόλης. Η μνημειοποίηση της Σοά στο Α.Π.Θ. εγγράφεται στη δημόσια ιστορία, η οποία συμβάλλει στην ανάδυση της τραυματικής ιστορικής μνήμης ικανοποιώντας τις μνημονικές ανάγκες του παρόντος. Η επίσημη δημόσια μνημονική εκδοχή, ως ένας τρόπος επεξεργασίας και αφήγησης του τραυματικού παρελθόντος, θα εξεταστεί με βάσει τρεις παράγοντες: το ιστορικό γεγονός της αναπαράστασης, τη στιγμή της κατασκευής των μνημείων και τη μετέπειτα πρόσληψή τους από την ελληνική κοινωνία. Τα επετειακά κείμενα, οι ομιλίες στα αποκαλυπτήρια των μνημείων και οι αναφορές στον τύπο βοηθούν στην εξέταση του ζητήματος της διαχείρισης της μνήμης της γενοκτονίας από διάφορους φορείς. Τι επιδιώκει, λοιπόν, ο δημόσιος λόγος μέσω των συγκεκριμένων δημόσιων συμβόλων και πώς αυτά διαμορφώνουν μία «προσθετική μνήμη» ή ακόμη και «μεταμνήμη» στις επόμενες γενιές; Ξεπερνώντας τα όρια του «τοπικού», οι αναπαραστατικές χρήσεις των μνημείων δεν αποτελούν μαρτυρίες αποκλειστικά τοπικής ιστορίας, καθώς η μνήμη της Σοά στη μαρτυρική πόλη της Θεσσαλονίκης αποτελεί και μέρος της μνήμης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Ολοκαυτώματος στα Βαλκάνια. Οι πρόσφατες βεβηλώσεις του μνημείου στο παλιό εβραϊκό νεκροταφείο υπενθυμίζουν τις δυσκολίες αποδοχής της πολιτισμικής ετερότητας και επιβεβαιώνουν την ύπαρξη του σύγχρονου αντισημιτισμού.

*ΥΔ Διδακτικής της Ιστορίας, Φιλοσοφική Σχολή Α.Π.Θ., xelefheriou@hotmail.com

Χρυσάνθη Ζάχου* και Μαρία Θανοπούλου*

Αφηγήσεις ζωής Αλβανών μεταναστών: επανεξετάζοντας την Ιστορία «από τα κάτω»

Οι Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα από την δεκαετία του 90 και εντεύθεν έχουν αποτελέσει τον προνομιακό πληθυσμό ερευνών που έχουν διεξαχθεί με βιογραφική μέθοδο. Πέραν του ότι αξίζει να διερωτηθεί κανείς ποιοι λόγοι ερμηνεύουν αυτούς τους ερευνητικούς προσανατολισμούς, ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύνδεση των ερευνών αυτών με την Προφορική Ιστορία. Με αφετηρία τρεις βιογραφικές έρευνες που εκπονήσαμε σε διαφορετικές περιόδους θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε στο εξής ερώτημα: κατά πόσον οι αφηγήσεις ζωής Αλβανών μεταναστών που συλλέξαμε στο πλαίσιο των ερευνών μας εντάσσονται σε μίαν οπτική θεώρησης της Ιστορίας «από τα κάτω» και με ποιους τρόπους. Για τον σκοπό αυτό θα θίξουμε τα εξής ζητήματα: α) Ποιος και πώς ορίζει το «από τα κάτω» β) Σε τι είδους ιεραρχίες και ιεραρχήσεις παραπέμπει μια θεώρηση «από τα κάτω» γ) Τι είδους διαμεσολαβήσεις συνεπιφέρει μια τέτοια θεώρηση δ) Σε ποια πλευρά τοποθετεί η θεώρηση αυτή τον ερευνητή ε) Σε ποιο κοινό απευθύνεται το ερευνητικό εγχείρημα και στ) Κατά πόσον η Ιστορία «από τα κάτω» που διασώζεται μέσω των ερευνών επιστρέφει στον πληθυσμό-στόχο των ερευνών και με ποιους τρόπους. Βασικό εγχείρημα μας είναι ότι το εγχείρημα της Ιστορίας «από τα κάτω», προϊόν παρέμβασης του ερευνητή, επικουρεί μεν κοινωνικά αδύναμες ομάδες «δίνοντας» τους φωνή και παρέχοντας τους δημόσιο βήμα, παράλληλα όμως εμπεριέχει μια εν λευκώ εξουσιοδότηση ως προς τους τρόπους χρήσης της πρώτης ύλης- συλλογικής μνήμης που κατατίθεται. Τελικώς πώς ανακόπτεται το εγχείρημα της Ιστορίας «από τα κάτω»;

* Επίκουρη Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας I, Dept of Sociology, American College of Greece – Deree (email: czachou@acg.edu)

** Διευθύντρια Ερευνών ΕΚΚΕ (email: mthano@ekke.gr)

Ράνια Θεοφανίδου*

Όψεις της καθημερινής ζωής των γυναικών στην Αθήνα της Κατοχής (1941-44)

Η ανακοίνωση στοχεύει να αναδείξει τις πρακτικές ζωής και επιβίωσης των γυναικών στην Αθήνα στη διάρκεια της Κατοχής καθώς και την πολλαπλότητα της αστικής ζωής και εν τέλει να αντικρούσει τις υπέρ-γενικευτικές και άφυλες ερμηνείες. Παρόλο που η Κατοχή (1941-44) υπήρξε εξαιρετικά πυκνή σε βιώματα και «μεγάλα» γεγονότα και έχει μελετηθεί από την ιστοριογραφία, υπάρχουν πτυχές που εξακολουθούν να παραμένουν αφανείς, στο

«περιθώριο της ιστορίας». Στο πλαίσιο της έρευνας και ανάλυσης της πόλης, μέσα από την οπτική της καθημερινής ζωής, η διερεύνηση έχει ως αφετηρία τις προσωπικές εμπειρίες και πρακτικές των κατοίκων-γυναικών στην πόλη της Αθήνας. Ως μεθοδολογική βάση για την έρευνα πεδίου χρησιμοποιείται η προφορική ιστορία. Πραγματοποίησα πέντε συνεντεύξεις με γυναίκες οι οποίες ζούσαν στην Αθήνα τα χρόνια της Κατοχής και συμμετείχαν στις αντιστασιακές οργανώσεις. Μελέτησα τέσσερις αδημοσίευτες συνεντεύξεις, καθώς και πέντε δημοσιευμένες μαρτυρίες. Μέσα από αυτές αναδεικνύεται και καταγράφεται η πολυπλοκότητα της ζωής των υποκειμένων, ο τρόπος που εμπλέκονται με το χώρο της πόλης, το πώς συσχετίζονται μεταξύ τους και το πώς δομούνται οι σχέσεις εξουσίας. Οι θεματικές στις οποίες θα αναφερθώ αφορούν τα βιώματα των γυναικών στο δημόσιο χώρο της πόλης, αλλά και στον ιδιωτικό, επιχειρώντας να αναδειχτούν οι έμφυλοι διαχωρισμοί, σε μια ιστορική περίοδο που μέχρι πρόσφατα επικρατούσε ένα ηρωικό και εν πολλοίς ωραιοποιημένο αφήγημα.

*Απόφοιτος μεταπτυχιακού προγράμματος ΕΜΠ «Αρχιτεκτονική-Χώρος-Πολιτισμός» στην κατεύθυνση «Πολοδομία-Χωροταξία», r.theofanidou@gmail.com

Ελένη Ιωαννίδου* & Μαρία Καβάλα**

«...δέκα χρόνων παιδί και πήγαινα στη δουλειά...». Παιδική εργασία των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής στη Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου

Η Μικρασιατική Καταστροφή και η Ανταλλαγή των Πληθυσμών είχαν ως αποτέλεσμα, την εισροή και εγκατάσταση περίπου 1.500.000 χριστιανών προσφύγων στην Ελλάδα μέχρι τις αρχές του 1924. Από αυτούς, περίπου 120.000 πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη. Οι συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων στη Θεσσαλονίκη, όπως και σε ολόκληρη τη χώρα αποδείχθηκαν εξαιρετικά δύσκολες. Οι περισσότερες οικογένειες έχασαν όλα ή τα περισσότερα περιουσιακά τους στοιχεία, και στον καινούργιο τόπο εγκατάστασης τα πρώτα χρόνια έλαβαν μικρή αρωγή από το καταστραμμένο οικονομικά ελληνικό κράτος και από την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων. Επιπλέον πολλές οικογένειες είχαν χάσει τα άρρενα μέλη τους -που την εποχή εκείνη ήταν οι αρχηγοί των οικογενειών, αυτοί που εργάζονταν και φρόντιζαν για τα οικονομικά έσοδα της οικογένειας. Υπό αυτές τις συνθήκες, και αρκετές φορές όντας ορφανά από πατέρα, συχνά και από μητέρα, πολλά παιδιά πρόσφυγες αναγκάστηκαν να εργαστούν από μικρή ηλικία, εγκαταλείποντας το σχολείο και αναλαμβάνοντας να ενισχύσουν το πενιχρό εισόδημα της οικογένειάς τους, συχνά μάλιστα ανέλαβαν το ρόλο του προστάτη της οικογένειας. Η ανακοίνωσή μας μελετά τις εμπειρίες και τις αναμνήσεις αυτού του τμήματος του κόσμου της εργασίας - της παιδικής προσφυγικής εργασίας - στη Θεσσαλονίκη της περιόδου 1922-1930, δηλαδή της πρώτης δεκαετίας της προσφυγικής εγκατάστασης. Οι αφηγήσεις των προσφύγων αποκαλύπτουν τις συνθήκες υπό τις οποίες διαβίωσε ένα σημαντικό ποσοστό των παιδιών προσφύγων αλλά και τους τρόπους με τους οποίους βίωσε και θυμάται την εργασία κατά την παιδική του ηλικία. Υπό αυτή την έννοια αποτελούν ένα αντί-αρχείο, καθώς δίνουν φωνή σε υποκείμενα ξεχασμένα από τα επίσημα αρχεία, και δίνοντας παράλληλα τη δυνατότητα να επανεξετάσουμε το αφήγημα της ενσωμάτωσης του προσφυγικού πληθυσμού στη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Ως βασική πηγή χρησιμοποιείται η Συλλογή Προφορικών Μαρτυριών του Ιστορικού Αρχείου Προσφυγικού Ελληνισμού, το οποίο περιλαμβάνει προφορικές μαρτυρίες-συνεντεύξεις από πρόσφυγες που έζησαν την παιδική τους ηλικία στη Θεσσαλονίκη. Συμπληρωματικά αξιοποιούνται και άλλες πηγές, όπως έγγραφα, ο τοπικός τύπος της εποχής, βιβλιογραφία και φωτογραφικό υλικό. Στη διάρκεια της ανακοίνωσης θα υπάρχει η δυνατότητα να ακουστεί ηχητικό υλικό των αφηγητών ή να προβληθούν αποσπάσματα των μαρτυριών τους.

* Ιστορικός, Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού, iape1@otenet.gr

** Διδάσκουσα Σύγχρονης Ιστορίας, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών Ν.Ο.Ε., kavalamaria@yahoo.com

Γεωργία Καγιά & Σοφία Χατζή

Παράσταση αφήγησης τσιγγάνικων ιστοριών: "Σαν το νερό που ατέλειωτα κυλάει"

Γνώριζαν οι τσιγγάνοι τέχνες πολλές, που μάγευαν τον κόσμο όλο. Σαν το 'μαθε ο θεός, θύμωσε και έστειλε έναν αέρα δυνατό να τους σκορπίσει. Κι έστειλε φλόγα ερωτική, καρδιές και νου να τσουρουφλίσει. Τον διάβα τους τον έκανε δίχως αρχή και δίχως τέλος. Η Γεωργία Καγιά και η Σοφία Χατζή, θα μας οδηγήσουν σε δρόμους ατελείωτους που χάραξαν οι τσιγγάνικες ιστορίες. Μα θέλει απ' όλους προσοχή, γιατί όσα θ' ακούσετε μπορεί και να 'γιναν, μπορεί και όχι. Και όλοι αυτοί που θ' ακουστούν, μπορεί να πέρασαν μα ίσως και να μη φάνηκαν ποτέ...

Δέσποινα Κακατσάκη*

«Ακούγομαι;»: η προφορική ιστορία στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Λογοτεχνία και Πόλεις» - «Θεσσαλονίκη και Πρόσφυγες»

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει τη θέση των μαρτυριών στο πολυμεσικό υλικό που συγκέντρωσα για το ψηφιακό εκπαιδευτικό project «Θεσσαλονίκη και Πρόσφυγες», στα πλαίσια του εκπαιδευτικού προγράμματος «Λογοτεχνία και Πόλεις» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Καταρχάς θα παρουσιαστεί εν συντομία η λειτουργία του διαδικτυακού εκπαιδευτικού project, που περιλαμβάνει την εικονική περιήγηση των μαθητών στη Θεσσαλονίκη μέσα από το θέμα της εγκατάστασης προσφύγων και μεταναστών στην πόλη τα τελευταία 100 χρόνια. Στη συνέχεια η ανακοίνωση θα κινηθεί σε πέντε άξονες: περιεχόμενο των μαρτυριών ανά θεματική, αξία των προφορικών αφηγήσεων σε σχέση με τα μυθοπλαστικά ισοδύναμά τους, διαφοροποίηση των καλλιτεχνικών μέσων καταγραφής, αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κατανόηση της μνήμης ως κατασκευής.

* Φιλολόγος – δασκάλα ελληνικής γλώσσας σε μετανάστες στο Δήμο Νεάπολης-Συκεών
e-mail : despoina.kakatsaki@gmail.com

Κάλφα Μαρία*

Νέες υποκειμενικότητες, νέα κοινωνικά κινήματα και προφορική ιστορία: επαναπροσδιορίζοντας τους επίσημους 'Λόγους' της βίας

Στο πλαίσιο του εν λόγω συνεδρίου επιχειρείται η ανάδειξη της προφορικής ιστορίας ως ένα μέσο μετασχηματισμού του περιεχομένου της ιστορίας των νέων υποκειμενικοτήτων και ιδιαίτερα των νέων κοινωνικών κινήματων. Σύμφωνα με την Ε. Αβδελά και την Α. Ψαρρά, οι 'γυναίκες' όπως εξάλλου και οι 'άντρες' κατασκευάζονται ιστορικά, κοινωνικά και πολιτισμικά. Έτσι λοιπόν το φύλο αναδεικνύεται πλέον σε κοινωνική σχέση και πολιτισμικό σύμβολο ικανό να διαμορφώσει σχέσεις εξουσίας. Το κοινωνικό κίνημα των FEMEN συνιστά μία μορφή κοινωνικής κατακραυγής απέναντι σε φαινόμενα όπως η πορνεία, το sex trafficking, η οικονομική εκμετάλλευση, η ψυχολογική, σωματική και λεκτική βία. Μέσα από αυτό το κίνημα θεωρείται αναγκαία η ανάδειξη της φωνής γυναικών που έχουν υποστεί διάφορες μορφές βίας. Οι επίσημες αφηγήσεις, πέρα από την βία μεταξύ αντρών σε συγκεκριμένα ιστορικά πλαίσια, δεν έχουν παρουσιάσει άλλες μορφές βίας, αποσιωπώντας έμφυλες αποχρώσεις του φαινομένου και της μικροοικονομικής ανάλυσης. Στόχος της εν λόγω εισήγησης καθίσταται η αναγκαιότητα ανάδειξης και επεξεργασίας νέων κοινωνικών κινήματων και υποκειμένων μέσω της προφορικής ιστορίας και της επεξεργασίας των δικών τους αφηγήσεων και δεδομένων.

* Κοιν. Ανθρωπολόγος (MSc), marw.k.011@gmail.com

Τάσος Καραθανάσης

Νέοι μετανάστες, παλιοί προορισμοί. Διερευνώντας το προφίλ των υπό μετανάστευση γονέων με παιδιά σχολικής ηλικίας στη σημερινή Γερμανία

Έχει παρατηρηθεί ότι τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, στον καιρό της οικονομικής κρίσης, υπάρχουν γονείς με παιδιά στην υποχρεωτική εκπαίδευση, οι οποίοι μεταναστεύουν προς τη Γερμανία. Με αφετηρία αυτό το γεγονός, στη συγκεκριμένη ανακοίνωση επιχειρείται να

διερευνηθούν οι αντιλήψεις αυτών των γονέων για τη μετανάστευση σε σχέση με το ζήτημα της εκπαίδευσης των παιδιών τους στο περιβάλλον υποδοχής, σε συνάρτηση με το κοινωνικό / πολιτισμικό κεφάλαιο που οι ίδιοι οι γονείς φέρουν. Πιο συγκεκριμένα, διερευνάται το προφίλ της ομάδας, η έκταση του φαινομένου και η σχέση της μετανάστευσης μέσα από την αξιοποίηση της οικογενειακής μετανάστευσης της προηγούμενης γενιάς προς τη Γερμανία. Ωστόσο, αυτή η ανάκαμψη της Γερμανίας ως μεταναστευτικού προορισμού δε συνιστά μια «ιστορία που επαναλαμβάνεται», αλλά παρόλο που καθορίζεται από ένα οικογενειακό habitus, συνοδεύεται επιπλέον από μια ενδελεχή εξέταση των παραγόντων εκείνων που φαίνεται να διασφαλίζουν την εκπαιδευτική εξασφάλιση των παιδιών των νέων μεταναστών. Άλλη μια παράμετρος που σχετίζεται με το ζήτημα αποτέλεσε η εμπιστοσύνη που δείχνουν οι γονείς απέναντι στο κράτος, στα πλαίσια της τυπικής εκπαίδευσης, οι αντιδράσεις του κράτους αλλά και οι αδυναμίες της τυπικής εκπαίδευσης μέσα από την οπτική των γονέων. Για τους υπό μετανάστευση στη Γερμανία γονείς με παιδιά σε σχολική ηλικία φαίνεται πως υφίστανται στερεότυπα τόσο για την εκπαίδευση όσο και για τη “Γερμανία”. Οι γονείς, που σε κάποιες περιπτώσεις είναι και “εθνοτικά άλλοι” προβάλλουν τις ανησυχίες τους για την εκπαίδευση και το εργασιακό μέλλον των παιδιών τους τόσο για την Ελλάδα όσο και για τη χώρα μετανάστευσης. Από μεθοδολογική άποψη, η ανακοίνωση στηρίζεται σε προφορικές συνεντεύξεις που συνιστούν ως ένα βαθμό μερικές αφηγήσεις ζωής, αλλά και στη συμμετοχική παρατήρηση, δεδομένου ότι ο γράφων εντάσσεται στη συγκεκριμένη ομάδα των υπό μετανάστευση γονέων.

Αναστασία Καραντζή*

‘Το ταξίδι του ήρωα’: Δημιουργικοί τρόποι αφήγησης της προσφυγικής εμπειρίας στη Συμβουλευτική μέσω Τέχνης

Η προτεινόμενη εισήγηση επιχειρεί να αναδείξει τους δημιουργικούς τρόπους αφήγησης της προσφυγικής εμπειρίας, μιας ομάδας ενηλίκων εκπαιδευόμενων, προσφύγων-μεταναστών από το Κονγκό, σε πλαίσιο ψυχοκοινωνικής στήριξης, όπου, διδάσκονταν την ελληνική γλώσσα. Η συγκεκριμένη ομάδα, αποτέλεσε μέρος μιας ποιοτικής έρευνας, που διεξήχθη στο πεδίο της Συμβουλευτικής Μέσω Τέχνης στην Εκπαίδευση Ενηλίκων και τη Δια Βίου Μάθηση. Η ομάδα χρησιμοποίησε ως όχημα τη Δραματοθεραπεία και κατά τη διάρκεια της ενθαρρύνθηκε η προσωπική αφήγηση, όχι μόνο με την παρακίνηση της λεκτικής έκφρασης, αλλά, κυρίως, συμβολικά, μέσω της καλλιτεχνικής έκφρασης. Οι πρόσφυγες- μετανάστες, ενήλικοι εκπαιδευόμενοι, μεταξύ άλλων, έπαιξαν παιχνίδια, συνέγραψαν και αφηγήθηκαν ιστορίες με κύριους άξονες το ταξίδι και την επιβίωση, φιλοτέχνησαν ατομικά και ομαδικά εικαστικά έργα, υποδύθηκαν ρόλους σε μικρά, ή μεγαλύτερα θεατρικά δρώμενα και πραγματοποίησαν ατομικούς και ομαδικούς αυτοσχεδιασμούς. Μέσα στο ασφαλές περιβάλλον της ομάδας, αλλά και της δραματικής απόστασης που παρέχει η Δραματοθεραπεία, μοιράστηκαν με ένα συμβολικό και μετουσιωμένο τρόπο, προσφυγικά βιώματα και συναισθήματα που αυτά ανακαλούν σε μια απόπειρα ενδυνάμωσης κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως είναι η επικοινωνία, η ενσυναίσθηση και η καλύτερη γνώση του εαυτού.

*Εκπαιδευτικός Med, Θεατρολόγος, Διδάκτωρ ΔΠΘ, akarantzi@hotmail.gr

Περσεφόνη Κερεντζή*

"Ιστορίες ομοσεξουαλικότητας", μνήμη και ταυτότητα στη μετεμφυλιακή Ελλάδα

Στο κέντρο αυτής της ανακοίνωσης βρίσκονται οι προφορικές μαρτυρίες λεσβίων και γκέι ατόμων για τους τρόπους με τους οποίους βίωσαν την ομόφυλη σεξουαλικότητα τους εν μέσω των κοινωνικο-πολιτικών ανακατατάξεων της μετεμφυλιακής Ελλάδας. Η επιλογή της προφορικής ιστορίας ως μεθοδολογικό εργαλείο της έρευνας είχε ως στόχο να αναδείξει τις αφηγήσεις της εμπειρίας και της μνήμης των υποκειμένων, των οποίων οι φωνές μέχρι πρότινος, εντός του ελλαδικού χώρου, έχουν συστηματικά αποσιωπηθεί. Μέσα από την

προφορική ιστορία, τη μελέτη της υποκειμενικότητας και της αφηγηματικότητας, όπως αυτές εν-γράφονται στις προφορικές μαρτυρίες των πληροφορητών/τριών γίνεται μια απόπειρα να υφανθούν ταυτότητες και να αναδειχθούν διαχρονικά ζητήματα που σχετίζονται με την ομοφυλοφιλία και την ομοφοβία. Η προσπάθεια για ανάγνωση της κοινωνικής πραγματικότητας σχετικά με τις κυρίαρχες αντιλήψεις γύρω από το φύλο και τη σεξουαλικότητα, εντός της ιστορικά και πολιτισμικά προσδιορισμένης περιόδου, συναντάει άμεσα την ανάγκη να δοθεί φωνή στην ομάδα των ομοφυλόφιλων, των οποίων ο λόγος ήταν, και σε μεγάλο βαθμό παραμένει ακόμα, αποκλεισμένος από την επίσημη και θεσμική εκδοχή της ιστορικής αφήγησης. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αφουγκραστεί την αναγκαιότητα για μια «ιστορία από τα κάτω», η οποία ως σκοπό έχει να ακουστούν και να καταγραφούν βιώματα, τραύματα και μνήμες από υποκείμενα που είχαν αποκλειστεί από το δημόσιο λόγο.

*persefoni_ker@hotmail.gr

Ράνια Κοκκινίδου & Βασίλης Δαλκαβούκης

"Hotel Avenue" ή στη λεωφόρο των Βαλκανίων. Μεταναστευτικές εμπειρίες στο πλαίσιο μιας ελληνικής επιχείρησης στη Βουλγαρία στο ξεκίνημα της οικονομικής κρίσης

Στην παρούσα ανακοίνωση διερευνάται το μεταναστευτικό προφίλ των εργαζομένων μιας ελληνικής κατασκευαστικής εταιρίας στη Βουλγαρία το 2008, όταν άρχισαν να διακρίνονται τα πρώτα σημάδια της ύφεσης στην Ελλάδα. Οι μεταναστευτικές πρακτικές των τελευταίων δεκαετιών, παρά τις όποιες δομικές τους ομοιότητες με αυτές των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, φαίνεται να διαφοροποιούνται σημαντικά, όχι μόνο ως προς τη διαχείριση της μεταναστευτικής εμπειρίας καθεαυτής αλλά επιπλέον και ως προς τον τρόπο με τον οποίο συγκροτούνται οι αφηγήσεις γύρω από τη μεταναστευτική εμπειρία. Η μελέτη περίπτωσης που μας απασχολεί παρουσιάζει μια σειρά από τέτοιες διαφοροποιήσεις, για τις οποίες επιχειρείται η καταγραφή και η αξιοποίησή τους ερμηνευτικά, προκειμένου να συμβάλουν στο σχηματισμό ενός μοντέλου για την ελληνική μετανάστευση στη φάση της μετά-νεωτερικότητας. Αναλυτικότερα, προσεγγίζονται παράμετροι όπως η ιδιαιτερότητα της Βαλκανικής ως τόπου μετανάστευσης, η υψηλή εξειδίκευση και οι παρελκόμενες προσδοκίες του μεταναστευτικού υποκειμένου, η ιδιομορφία του εργασιακού περιβάλλοντος και του νέου χώρου διαμονής (ξενοδοχείο "Avenue"), η ανάδειξη της ατομικής ιδιαιτερότητας μέσα στην ομάδα, η συμβολή όλων των παραπάνω παραγόντων στη διαμόρφωση του μεταναστευτικού βιώματος κ.ο.κ. Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η καταγραφή του υλικού επιχειρήθηκε με την εξής πρωτότυπη διαδικασία: τη διασφάλιση της συμμετοχικότητας (η Ράνια Κοκκινίδου υπήρξε εργαζόμενη στη συγκεκριμένη επιχείρηση), τη σύμφωνη γνώμη των εργαζομένων – μεταναστών και τη σχολαστική καθοδήγηση σε ζητήματα μεθοδολογίας από το Β. Δαλκαβούκη, γινόταν η αποτύπωση της καθημερινότητας με κείμενα και εικόνες, και η παράλληλη μερική ανασυγκρότηση βιογραφικών αφηγήσεων.

Γιάννης Ν. Κολοβός

Η κρυφή ενδοσχώρα ενός αόρατου «κοινωνικού κινήματος»: η πολιτική ταυτότητα της πανκ σκηνής στην Αθήνα, 1985-2016

Αντικείμενο της ανακοίνωσης είναι η πολιτική ταυτότητα που συγκροτείται στη πανκ σκηνή της Αθήνας από το 1985, οπότε μια συμπαγής ομάδα οπαδών του συγκεκριμένου μουσικού στυλ μετακινείται από την περιοχή της Πλάκας στα Εξάρχεια, έως σήμερα, κατά την περίοδο δηλαδή που οι Έλληνες βιώνουν τη σοβαρότερη οικονομική κρίση των τελευταίων πενήντα ετών. Η έρευνά μου βασίστηκε σε είκοσι οκτώ μαγνητοφωνημένες αφηγήσεις ζωής ενεργών ή πρώην μελών της σκηνής πανκ και παρουσιάζει τις μεταλλαγές που επήλθαν σε μία μουσική υποκοουλτούρα με οπαδούς που ηλικιακά διανύουν την εφηβική περίοδο της ζωής τους από τη στιγμή που η κοινότητα αυτή μεταμορφώνεται σε «σκηνή» που οργανώνει συγκεκριμένα τελετουργικά και παράγει συγκεκριμένα τεχνουργήματα. Επίσης,

το πως η σκηνή αυτή μοιράζεται τις υποδομές που συγκροτεί με τον λεγόμενο «αντιεξουσιαστικό χώρο» ή, κατά τη διάρκεια των δεκαέξι τελευταίων ετών, με τα λεγόμενα «νέα κοινωνικά κινήματα». Πέρα λοιπόν από την κινητοποίηση πόρων χάριν των κινήματων (την πολιτική αρθρογραφία στα φανζίν, τις «συναυλίες συμπαράστασης») στην αόρατη ενδοχώρα της καθημερινής ζωής των Εξαρχείων τελείται μια μόνιμη διαπραγμάτευση μεταξύ της υποπολιτισμικής και της πολιτικής ταυτότητας, τόσο σε επίπεδο υποκειμένου όσο και σε επίπεδο συλλογικότητας. Ακόμα, εξετάζεται ο τρόπος που μια κοινότητα, η οποία δεν έχει επεξεργαστεί και συντάξει κάποιο πολιτικό σχέδιο λαβαίνει μέρος σε πολιτικές κινητοποιήσεις και ενέργειες αλλά και πως τα υποκείμενα παρουσιάζουν αυτή την εμπειρία ως καθοριστική για τη συγκρότηση της προσωπικής τους ταυτότητας. Τέλος, παρουσιάζεται ο τρόπος που το συγκεκριμένο υποπολιτισμικό στυλ ζωής λειτουργεί ως ιδιόμορφη στρατηγική επιβίωσης σε μια περίοδο επίπονης οικονομικής κρίσης.

Αρετή Κονδυλίδου* & Δρ Αναστασία Βαλαβανίδου*

Η προφορική ιστορία ως τεκμήριο της εργατικής ιστορίας και ως ερμηνευτικό εργαλείο στη δημιουργία ενός μουσείου

Η παρούσα εργασία αφορά την παρουσίαση της μουσειολογικής μελέτης υλοποίησης μιας μόνιμης έκθεσης στον Πολυχώρο Πολιτισμού Σχολή Χαμιδιέ (πρώην μηχανουργείο Αξυλιθιώτη). Το συγκρότημα κτιρίων χρονολογείται στα τελευταία χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας στην πόλη της Θεσσαλονίκης και έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο από το ΥΠΠΟΑ. Στο πλαίσιο της απόδοσης του μνημείου στην πόλη, ολοκληρώθηκε η μουσειολογική/μουσειολογική μελέτη του συγκροτήματος (2014) και πρόσφατα ολοκληρώθηκε η υλοποίηση του έργου. Για την ολοκλήρωση του δόθηκε βαρύτητα στον εντοπισμό παλιών εργατών του μηχανουργείου Αξυλιθιώτη και την διεξαγωγή συνεντεύξεων βάσει ενός προκαθορισμένου ερωτηματολογίου. Το υλικό αυτό αξιοποιήθηκε κατάλληλα με την χρήση σύγχρονων ψηφιακών μέσων ώστε να απεικονιστεί η ιστορία του εργατικού δυναμικού ενός χυτηρίου στη μεταπολεμική Θεσσαλονίκη.

*ΥΠΠΟΑ, Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων & Τεχνικών Έργων Κεντρικής Μακεδονίας

Κουρσάρη Μαριάννα*, Μούτσιου Ελένη, Διαμαντή Μαρία

«Να' ταν μια ώρα... μέρα ακόμα». Αφηγήσεις ζωής και μνήμες 2^{ης} γενιάς προσφύγων Ανατολικής Ρωμυλίας του Νέου Μοναστηρίου Δομοκού. Μια προσπάθεια διαφύλαξης της προφορικής ιστορίας του 21^{ου} αιώνα

Με αφορμή την κριτική σκέψη των εννοιών «ιστορία από τα κάτω» και «αντί-αρχείο», γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής της μνήμης και της βιωμένης εμπειρίας των προσφύγων του Νέου Μοναστηρίου Δομοκού. Μέσα από τις προφορικές ιστορίες στοχεύουμε να φέρουμε στο προσκήνιο μια εναλλακτική αφήγηση για την ιστορία και το παρελθόν. Έχει αποδεχτεί πλέον πως η μνήμη και η προφορική ιστορία δεν αποτελούν εχθρούς της ιστορίας αλλά αντίθετα σημαντικούς τροφοδότες και διαμορφωτές αυτής. Η διερεύνηση των προφορικών ιστοριών αποσκοπεί να αναδείξει πως η καθημερινότητα των Μοναστηριωτών επηρεάστηκε από το πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Με ποιο τρόπο αφηγούνται και ερμηνεύουν την ζωή τους; Πως διαδραματίστηκε η αποκατάσταση και η προσαρμογή της προσφυγιάς στα νέα δεδομένα; Ποια είναι η γέφυρα που ενώνει το παρελθόν με το παρόν; Συγχρόνως, εξετάζονται οι αναμνήσεις της 'χαμένης πατρίδας', δίνοντας έμφαση στον τρόπο που διαμορφώνουν και αναπτύσσουν μια νέα κοινωνικότητα, δομημένη με πολιτισμικά πρότυπα του χθες (ήθη, έθιμα, τραγούδια, χοροί, ιστορία, γλώσσα, καλλιέργεια, συμπεριφορά, αλληλεγγύη). Έχοντας ιδιαίτερα κατά νου πως: «Η πορεία των ατόμων, των ομάδων, των λαών προς τα εμπρός χωρίς σύνδεση με την παράδοση είναι πορεία χωρίς πυξίδα» (Μιχάλη Γ. Μερακλής), διερευνάται επίσης εάν στην πορεία της προσφυγικής καθημερινότητας υπήρξαν αξίες και ιδέες που έπαιξαν

σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση την εθνοτικής ταυτότητας και πρακτικές που συνέβαλαν θετικά στη διατήρηση και τη διάσωση του πολύτιμου θησαυρού της Ελληνικής ιστορίας και γενικά του Ελληνικού πολιτισμού.

*mariannakoursari@gmail.com

Δρ Τριανταφυλλιά Κουρτούμη*

Ποιών οι μνήμες; Ποιών τα αρχεία; Η έμφυλη διάσταση της μετανάστευσης σε μια περίπτωση μελέτης προφορικής ιστορίας

Σε αντιπαραβολή με την παραδοσιακή θεώρηση των αρχείων ως φορέων εξουσίας, που διασφαλίζουν την επίσημη τεκμηρίωση μιας κοινωνίας, η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας μας υπενθυμίζει ότι «το προσωπικό εν δυνάμει καθίσταται δημόσιο», με τις σιωπές και τις απουσίες να εγείρουν θεμελιώδη θεωρητικά ζητήματα. Η ιστορική έρευνα για την έμφυλη διάσταση της μετανάστευσης οφείλει να συνυπολογίσει τη διαπίστωση αυτή. Μέσα από την επισήμανση των κενών και των παραλείψεων στα παραγόμενα αρχεία, το ερευνητικό πρόγραμμα προφορικής ιστορίας για τις «Γυναίκες μετανάστριες στην πόλη της Θεσσαλονίκης, 1990-2010», σε συνεργασία με το Center for Migration & Development, του Princeton University, επιλέγει τη μέθοδο των συνεντεύξεων από γυναίκες μετανάστριες των σύγχρονων ρευμάτων στην πόλη της Θεσσαλονίκης σε βάθος δύο δεκαετιών για να καταγράψει τις φωνές που αποκλείονται από την επίσημη αρχειακή τεκμηρίωση. Διαπιστώνονται τρεις τουλάχιστον περιορισμοί που καθιστούν τις συνεντεύξεις των γυναικών μεταναστριών αναπόσπαστο κομμάτι της έρευνας. Πρώτον, ούτε οι γυναίκες, ούτε οι μετανάστες εκπροσωπούνται επαρκώς στους κρατικούς φορείς- παραγωγούς αρχείων και, επομένως, στην επίσημη ιστορία. Δεύτερον, προσλήψεις όπως η υπερβατικότητα και η αυτο-αναγνώριση ως αιτίες συγκρότησης αρχείων συνδέονται με θέσεις εξουσίας και, συνεπώς, είναι ξένες προς τις γυναίκες μετανάστριες. Τρίτον, η συγκρότηση αρχείων και η διάθεσή τους στην έρευνα απαιτεί οπωσδήποτε χρόνο και, επομένως, δεν μπορεί να αξιοποιηθεί άμεσα στην έρευνα σύγχρονων θεμάτων. Οι συνεντεύξεις μπορούν να λειτουργήσουν ως συμπληρωματικές και παραπληρωματικές πηγές, συμπληρώνοντας τα κενά στην άμεσα διαθέσιμη αρχειακή τεκμηρίωση και προσφέροντας μοναδική θεώρηση της ιστορικότητας των εκρμών.

* Αρχειονόμος – Ιστορικός, Γενικά Αρχεία Κράτους, frini95@yahoo.gr

Γεωργία Κουτρουδίτσου*

Τα Graphic Novels στα πλαίσια της Δημόσιας Ιστορίας

Αν και βρισκόμαστε ακόμα στην αρχή του 21^{ου} αιώνα, είναι προφανές ότι οι «επαναστάσεις» στον χώρο της τεχνολογίας και της διάδοσης της πληροφορίας τείνουν να ξεπεράσουν τις καθιερωμένες πηγές. Η παραπάνω «επανάσταση» έχει επηρεάσει φυσικά και τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Για πρώτη φορά η συνύπαρξη «Εικόνων» και «Λόγων» μπορούν να διαδώσουν, να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν συνειδήσεις, κουλτούρες αλλά και να προκαλέσουν εκρήξεις σε θέματα εθνικά και θρησκευτικά. Ένα από τα, όχι και τόσο νεώτερα, εκφραστικά μέσα ιστορικής συνείδησης

είναι η συνύπαρξη της 9^{ης} Τέχνης και των λόγων. Τα *Graphic Novels* με περιεχόμενο ιστορικά γεγονότα, αλλά και βιογραφίες σπουδαίων ιστορικών προσωπικοτήτων, έχουν κατακλύσει τη σύγχρονη αγορά. Με την ανακοίνωση μου θα προσπαθήσω να παρουσιάσω ενδεικτικά έργα, την απήχησή τους στο ευρύτερο κοινό, τον στόχο που είχε η παραγωγή τους και τη χρονική στιγμή που επιλέχθηκε να παρουσιαστούν στο κοινό. Επιπλέον, σε όλα τα παραπάνω, το ζήτημα του «αντί-αρχείου» θα τονιστεί, καθώς η αξιοποίησή τους ως πηγών και ως τρόπος διάδοσης Ιστορίας, αφορά, όχι μόνο τη διαμόρφωση της δημόσιας μνήμης αλλά και την κατανόησή της. Τέλος, ο όρος «λαϊκισμός» ή «εκκλαϊκευση» στο επίπεδο της ιστορικής διδακτικής είναι κάτι που θα

αναφερθεί ως προβληματισμός. Κατά πόσο η παρουσίαση ιστορικών πληροφοριών αλλά και εννοιών με ένα μη ακαδημαϊκό ύφος βοηθά στα πλαίσια ενός μαθήματος ιστορίας;

* ΥΔ Νεώτερης Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου

Δήμητρα Κόφτη*

Οπτικοποίηση της επισφάλειας: συλλογή προφορικών μαρτυριών και εθνογραφικό φιλμ

Η παρουσίαση θα εστιάσει σε διαφορετικούς και συμπληρωματικούς τρόπους συλλογής προφορικών μαρτυριών. Συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν παραδείγματα από τη συλλογή υλικού για τη δημιουργία εθνογραφικής ταινίας βασισμένης σε επιτόπια έρευνα και προφορικές μαρτυρίες από το Πέρνικ, μία βιομηχανική πόλη στη Βουλγαρία. Το κλείσιμο των εργοστασίων, οι ιδιωτικοποιήσεις και οι υπεργολαβίες έχουν δημιουργήσει νέες συνθήκες εργασίας και ανεργίας τις τελευταίες δεκαετίες. Η ταινία επιχειρεί να παρουσιάσει τη νέα αστική εμπειρία αυτών των αλλαγών και τις νέες συνθήκες εργασίας. Ενώ η συλλογή προφορικών ιστοριών με καταγραφή ήχου δεν είχε ιδιαίτερες δυσκολίες, η κάμερα συνάντησε αρκετές. Ως αποτέλεσμα, το σενάριο χρειάστηκε να αλλάξει αρκετές φορές. Η πιθανότητα της οπτικής αναπαράστασης άνοιξε συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων και οδήγησε σε κάποιες περιπτώσεις σε άρνηση συμμετοχής. Η απογοήτευση τόσο από την περίοδο του σοσιαλισμού όσο και από την περίοδο του καπιταλισμού συντέλεσε σε απροθυμία οπτικοποίησης της αφήγησης. Αυτές οι σιωπές σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με ζητήματα φύλου και εθνότητας. Η παρουσίαση θα επικεντρωθεί σε κάποιες αποτυχημένες προσπάθειες της συλλογής των μαρτυριών και θα συζητήσει τους διαφορετικούς τρόπους συλλογής οπτικού και προφορικού αρχείου. Θα θέσει το ερώτημα του τί γίνεται όταν οι προσπάθειες για ανάδειξη φωνών έχει ως αποτέλεσμα τη σίγαση φωνών;

* Ινστιτούτο Μαξ Πλανκ Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, dimitra.kofti@yahoo.com

Βασιλική Λάζου*

Μνημονικά ίχνη της δεκαετίας του 1940 στον αστικό χώρο. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός ηχητικού περιπάτου

Τα Μουσεία, και ιδιαίτερα τα Μουσεία Πόλης, για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον όλων των κοινωνικών ομάδων για τον πολιτισμό και την Ιστορία αναζητούν τρόπους να ξεφύγουν από την απομόνωση των τεσσάρων τοίχων τους και να σχετιστούν με τις ζωές των πολιτών. Η προφορική ιστορία τους προσφέρει τη δυνατότητα να βγάλουν μέρος της Ιστορίας της πόλης «εκτός των τειχών» και να επιστρέψουν την Ιστορία στην ίδια την πόλη και τους κατοίκους της μέσω πρωτοπόρων δράσεων εκτός του φυσικού χώρου. Με την αξιοποίηση κινητών τεχνολογικών μέσων τα *memogyscapes* ή ηχητικοί περίπατοι επιτρέπουν την εξερεύνηση ενός τόπου με νέο τρόπο προσφέροντας αυτό που ο Toby Butler, εμπνευστής και σχεδιαστής των *memogyscapes* στο Λονδίνο, ονόμασε «μια πολυαισθητηριακή εμπειρία του τόπου». Ο ηχητικός περίπατος που αξιοποιεί προφορικές μαρτυρίες είναι ένας ευθύς τρόπος να τοποθετηθούν γεωγραφικές πληροφορίες σε ένα πεδίο, ώστε να γίνουν κατανοητές στα συμφραζόμενα μιας τοποθεσίας. Αυτό αποτελεί μια πολύ πιο ενεργή και διαδραστική διαδικασία από ότι η ακρόαση των ηχητικών αποσπασμάτων μέσα στο χώρο του Μουσείου. Η ανακοίνωση, διερευνώντας τη σχέση της μνήμης με τον αστικό χώρο, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να σχεδιαστεί και να πραγματοποιηθεί ένας ηχητικός περίπατος με αποσπάσματα προφορικών μαρτυριών. Παρουσιάζει επιπρόσθετα τα πλεονεκτήματα που αυτός προσφέρει σε σχέση με πιο «παραδοσιακές» μουσειακές πρακτικές. Ως παράδειγμα έρευνας αξιοποιούνται προφορικές μαρτυρίες με αναφορά σε τόπους οι οποίοι σφράγισαν την ιστορία του Βόλου τη δεκαετία του 1940.

*Δρ. Ιστορίας. Μεταδιδακτορική ερευνήτρια τμήματος ΙΑΚΑ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, vlazou12@hotmail.com

Μαλαπάνη Ν. Αθηνά*

Άστεγοι: πώς η προφορική ιστορία μπορεί να συμβάλει στην προώθηση και επίλυση αυτού του κοινωνικού προβλήματος

Η προφορική ιστορία αποτελεί μία σημαντική πτυχή της επιστήμης της Ιστορίας, καθώς συμβάλλει αποφασιστικά στην καταγραφή, προώθηση, διάδοση και επιστημονική αξιοποίηση των προφορικών μαρτυριών από αυτόπτες και αυτόκουσ μάρτυρες των γεγονότων ή συμβάντων ή γενικώς, διάφορων κοινωνικοπολιτικών καταστάσεων και προβλημάτων. Η προφορική μαρτυρία από ανθρώπους ποικίλων κοινωνικοπολιτικών και οικονομικών τάξεων, καθώς επίσης και η αντικειμενική και αμερόληπτη χρήση τους μπορούν να συμβάλουν στη στήριξη, επίρρωση και ανατροφοδότηση (*feedback*) των επιστημονικών θεωριών και των επίσημων στοιχείων των αρχείων. Έτσι λοιπόν, ένα κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πρόβλημα της εποχής, το οποίο φαίνεται να έχει αυξηθεί σημαντικά λόγω της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών, αποτελεί η έλλειψη στέγης και ο μεγάλος αριθμός αστέγων στην Ελλάδα, αλλά και σε όλον τον κόσμο γενικότερα. Η προφορική ιστορία θεωρείται πως θα μπορούσε να προσφέρει πολλά στη διερεύνηση αυτού του φαινομένου, ούτως ώστε να εντοπιστούν τα αίτια, οι συνέπειες και τα αποτελέσματά του σε όλα τα επίπεδα, καθώς και κάποιοι ενδεχόμενοι τρόποι περιορισμού του (ή ακόμη και αντιμετώπισής του). Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης, λοιπόν, αποτελεί η καταγραφή προφορικών μαρτυριών αστέγων μέσα από την επαφή μας με εκπροσώπους του περιοδικού δρόμου «Σχεδία». Θα παρουσιαστούν επίσης κάποια συμπεράσματα σχετικά με τα αίτια και τις επιπτώσεις αυτού του φαινομένου, που αναλόγως θα επιβεβαιώσουν ή θα απορρίψουν τις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνιολογικές θεωρίες. Παράλληλα, θα δοθεί βήμα σε ανθρώπους που βιώνουν την κατάσταση να προβάλλουν τις δικές τους απόψεις για κάποιους πιθανώς αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης.

* Κλασική Φιλολόγος, MA in Classics, Ph. D. SORBONNE-PARIS IV

Κερασία (Ερση) Μαλαγιώργη*

"Το Ισραήλ είναι η πατρίδα μας, η Ελλάδα το σπίτι μας". Αφηγήσεις ζωής των Ελλήνων Εβραίων β' γενιάς στο Ισραήλ

Υιοθετώντας μια προσέγγιση "από τα κάτω", η ανακοίνωση αυτή επιχειρεί μια πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση σε ένα ζήτημα σχεδόν ολοκληρωτικά ανεξερεύνητο τόσο στην ελληνική όσο και στη διεθνή βιβλιογραφία: την πολιτισμική κληρονομιά της εβραϊκής γενοκτονίας για τους Έλληνες Εβραίους που μετανάστευσαν στο Ισραήλ μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Συγκεκριμένα, με οδηγό τη συγκέντρωση αφηγήσεων ζωής και τη συστηματική συμμετοχική παρατήρηση, προσεγγίζει τη β' γενιά και, πιο ειδικά, εκείνους οι οποίοι έχουν να αφηγηθούν μια παρόμοια ιστορία αρχικής αποστασιοποίησης από το παρελθόν των γονιών τους και ολοκληρωτικής αναθεώρησης της στάσης τους σήμερα. Η ανακοίνωση επιχειρεί να ανιχνεύσει τους τρόπους και τις διαδικασίες με τις οποίες η γενιά αυτή διαχειριζόταν και διαχειρίζεται το παρελθόν της, κατασκευάζει τις αφηγήσεις ζωής της, και δημιουργεί τελικά μια νέα συλλογική ταυτότητα, βασικός άξονας της οποίας είναι ο "αγώνας" για συμπερίληψη του "ξεχασμένου" Ολοκαυτώματος των Ελλήνων Εβραίων στη δημόσια μνήμη του Ισραήλ. Η προσέγγιση τέτοιων ζητημάτων μπορεί να συμβάλει και να εμπλουτίσει τη γνώση γύρω από ζητήματα, όπως -μεταξύ άλλων- οι διαδικασίες κατασκευής της μνήμης του Ολοκαυτώματος, οι διασπορικές ταυτότητες, οι εθνοτικές ομάδες και οι πολιτισμικές τους ταυτότητες. Παράλληλα, εγείρει μεθοδολογικά ζητήματα ως προς τις αποδομήσεις στις οποίες καλείται να προχωρήσει ο ερευνητής, ώστε να μην οδηγηθεί σε εξιδανικεύσεις και να συλλάβει σε όλο τους το βάθος τις πολυπλοκότητες στην κατασκευή των αφηγήσεων ζωής και των εκάστοτε νέων συλλογικών ταυτοτήτων.

* Ιστορικός. MA, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, kmalagiorgi@gmail.com

Αφροδίτη Μαραγκού*

Αρχείο ερειπίου. Η βιωματική αφήγηση της εγκατάλειψης

Αυτό που στη περίπτωση του ελληνικού τοπίου εξακολουθεί να παραμένει αδιερεύνητο και υποτιμημένο είναι τα ακραία και εγκαταλελειμμένα όρια των μικρών μη μητροπολιτικών περιφερειακών περιοχών. Σ' αυτά τα όρια των ελληνικών πόλεων - και όχι στα σχηματισμένα και υψηλής πυκνότητας κέντρα τους - υπάρχει μια ιδιαίτερη κατάσταση διασποράς, μια οριακή αστάθεια, καταστάσεις μετάβασης και αλληπάλληλων εναποθέσεων. Οι αντανakλάσεις των σχέσεων μεταξύ φυσικού και τεχνητού τοπίου σε αυτές τις μη μητροπολιτικές περιοχές δεν μπορούν παρά να καταγραφούν μέσα από συστηματική προσέγγιση και υποκειμενικές χαρτογραφήσεις. Το τοπίο του Θεσσαλικού κάμπου επιλέγεται ως μια τέτοια μεταβαλλόμενη πραγματικότητα όπου μπορεί κανείς να διαπιστώσει και να αναγνωρίσει μια σειρά παραδειγματικών μετασχηματισμών και ιδιαιτεροτήτων. Συγκεκριμένα, ο εγκαταλελειμμένος οικισμός στο χωριό Ορφανά, του νομού Καρδίτσας, θα αποτελέσει την περίπτωση μελέτης ικανή να αναγνωσθεί μέσα από ένα αρχείο διεπιστημονικής καταγραφής και προσωπικών αφηγήσεων, με σκοπό την ενεργοποίηση της στη δημόσια σφαίρα. Το φαινόμενο της μετεγκατάστασης των ορεινών πληθυσμών του νομού Καρδίτσας που επλήγησαν από τα εγγειοβελτιωτικά έργα της δεκαετίας του '60 (κατασκευή φράγματος Μένδοβα), αποτελεί το εφαλτήριο για μία διασπορά νέων οικισμών, οι οποίοι όμως παρέμειναν ακατοίκητοι και στέκουν σήμερα ως ίχνη εγκατάλειψης στο θεσσαλικό τοπίο. Η επιτόπια παρατήρηση και έρευνα του εγκαταλελειμμένου οικισμού εξετάζει το τοπίο σαν ένα ανοιχτό πεδίο συσχετισμών και αλληλεπιδράσεων, βασιζόμενη στο εργαλείο της προφορικής ιστορίας. Επιχειρείται έτσι η σύνταξη του αρχείου ερειπίου μέσω μιας ιστορικής καταγραφής εκ των έσω, λαμβάνοντας τα υποκείμενα που αποτέλεσαν μέρος αυτής της υπόθεσης εγκατάλειψης ως βασικούς πρωταγωνιστές παραγωγής αφηγήσεων.

* Αρχιτέκτων, ΥΔ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, afro.maragkou@gmail.com

Μαίρη Μαργαρώνη*

Από τις χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. στην Ελλάδα: μετανάστευση, φύλο και γλώσσα

Η εισήγηση στηρίζεται σε υλικό που προέκυψε από αναλυτικές προφορικές ημι-κατευθυνόμενες βιο-αφηγήσεις και συνεντεύξεις 15 γυναικών από διάφορες χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης που διαμένουν στην Ελλάδα (Θεσσαλονίκη), παντρεμένες με Έλληνες που μαθαίνουν ελληνικά στα πλαίσια της μη τυπικής ή άτυπης εκπαίδευσης. Οι μετανάστριες αυτές, στην πλειοψηφία με σημαντικό βαθμό μόρφωσης στη χώρα καταγωγής τους, ζουν στη χώρα υποδοχής, την Ελλάδα, πολλαπλώς παραγκωνισμένες και ουσιαστικά αόρατες. Το βασικό ερώτημα της έρευνας είναι αν και κατά πόσο και με ποιους τρόπους η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας συμβάλει στο να αποκτούν φωνή τα υπό εξέταση μεταναστευτικά υποκείμενα και αν μέσα από τη διαδικασία αυτή καταφέρνουν τελικά να καταστήσουν ορατή την παρουσία τους στην κοινωνία υποδοχής και να ενσωματωθούν. Πιο συγκεκριμένα συζητούνται υπο-ερωτήματα, όπως:

- Σε μακρο-επίπεδο: κατά πόσο επιβαρύνουν οι ήδη δύσκολες οικονομικοκοινωνικές συγκυρίες της χώρας υποδοχής την όξυνση του φαινομένου της κοινωνικής αφάνειας των υπό εξέταση μεταναστριών;
- Σε μέσο-επίπεδο: μπορεί η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τις εν λόγω μετανάστριες να αρχίσει να αποτελεί αντίβαρο στην αφάνεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό που τους προκαλούν παράγοντες όπως η ανδροτοπική μεταγαμμία εγκατάσταση, η εξ αγχιστείας (άρα λιγότερο στενή) συγγένεια με τη γονεϊκή οικογένεια και το σόι του Έλληνα συζύγου τους και η υποβάθμιση του κοινωνικού κεφαλαίου στη χώρα υποδοχής, το οποίο διέθεταν προηγουμένως στη χώρα τους;

- Σε μικρο-επίπεδο: υπάρχουν άλλοι τρόποι εξατομικευμένης άρθρωσης λόγου από τα υπό έρευνα μεταναστευτικά υποκείμενα, οι οποίοι λειτουργούν συμπληρωματικά ή εναλλακτικά στη σταδιακή κατάκτηση της ελληνικής γλώσσας;

* Συμβασιούχος διδάσκουσα στο ΑΠΘ / Σχολείο Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Φιλολόγος ΜΑ, Κοινωνική Ανθρωπολόγος ΜΑ, ΥΔ Ιστορίας

Λίλα Μάστορα*

Η αφήγηση του τραυματικού: βιώνοντας την Ισραηλινο-Παλαιστινιακή σύγκρουση μέσα από τις μαρτυρίες του παρελθόντος

Προφορικές μαρτυρίες πόνου και τραυματικών βιωμάτων έχουν αποτελέσει σε αρκετές περιπτώσεις τον πυρήνα της μνήμης και της ταυτότητας ομάδων. Στην περίπτωση του Ισραήλ και της Παλαιστίνης, οι προφορικές μαρτυρίες τραυματικών γεγονότων του παρελθόντος, του Ολοκαυτώματος και της Καταστροφής, και η αναγωγή αυτών σε πολιτισμικά τραύματα εξυπηρετούν μια βασική ανάγκη για τα μέλη των δύο ομάδων· παρέχουν ένα σχήμα κατανόησης τόσο του παρελθόντος όσο και των σύγχρονων γεγονότων και προσωπικών εμπειριών της σύγκρουσης, δημιουργώντας παράλληλα μια συνέχεια ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν. Μέσω της συμμετοχής στην ομαδική ταυτότητα και την ενσωμάτωση του συλλογικού τραυματικού αφηγήματος, οι προσωπικές τραυματικές εμπειρίες που διαρρηγνύουν το προσωπικό αφήγημα αποκτούν νόημα με το οποίο επιτυγχάνεται εσωτερική συνοχή.

Με βάση 40 συνεντεύξεις με Ισραηλινούς φοιτητές του Εβραϊκού Πανεπιστημίου των Ιεροσολύμων και Παλαιστίνιους φοιτητές του Πανεπιστημίου Μπιρζέιτ της Δυτικής Όχθης που πραγματοποιήθηκαν σε διάστημα εννέα μηνών την περίοδο 2011-2012, υποστηρίζουμε ότι η πρακτική αυτή οδηγεί σε πολλές περιπτώσεις στην καθήλωση των ατόμων στη θέση του θύματος. Παράλληλα, η νοσηματοδότηση των σύγχρονων γεγονότων, μέσω των δεινών του παρελθόντος, ενισχύει το συγκρουσιακό αφήγημα και με αποτέλεσμα την αναπαραγωγή της βίας, τον επανατραυματισμό των ατόμων και τη διαίωνιση του πόνου.

* Δρ. Επικοινωνίας, Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, lilamastora@media.uoa.gr

Μαρία Μπαρέλη*

“Το Άγγιγμα”: Ένα project τεκμηρίωσης προφορικής ιστορίας σε σχέση με μνήμες της προσφυγιάς από το νησί της Ικαρίας

“Το Άγγιγμα” είναι ένα μικρού μήκους φιλμ-project τεκμηρίωσης/art project σε σχέση με τον εκτοπισμό και την κίνηση ανθρώπων από το νησί της Ικαρίας στη διάρκεια του 1941-1946, μια περίοδο της ελληνικής ιστορίας όχι επαρκώς τεκμηριωμένη. Συνδυάζει την προφορική ιστορία με την τέχνη της εικόνας για να πει μια ιστορία για το παρελθόν στο παρόν. Οι αφηγήσεις δίνουν φωνή σε μνήμες της προσφυγιάς οκτώ ανθρώπων, που ως παιδιά μεγάλωναν στην Ικαρία όταν ξέσπασε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Οι προφορικές μαρτυρίες είναι πολυφωνικές και διαλογικές, συμπίπτουν σε συγκεκριμένους χρονοτόπους, κατά τον όρο του Bakhtin για το δράμα, και γύρω από αυτούς μορφοποιήθηκε ο βηματισμός, ο ρυθμός και η δομή του φιλμ: η “Μεγάλη Πείνα”, το ταξίδι μέσω Τουρκίας στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική, το τέλος του πολέμου και η επιστροφή στην Ικαρία. Επιπλέον, οι αφηγήσεις είναι αναστοχαστικές, μια διάσταση που εκφράζεται όχι μόνο από τον τόνο ή τις σιωπές των αφηγηματικών φωνών, αλλά και από τις εικόνες του φιλμ, το οπτικό επίκεντρο των οποίων είναι τα χέρια των αφηγητών στο παρόν, φωτογραφημένα στη διάρκεια των αφηγήσεων. Το φιλμ είναι πειραματικό με δυο έννοιες: πειραματίζεται με τα εκφραστικά μέσα της εθνογραφίας και των τεχνών (φωτογραφία, video art, μουσική) προκειμένου να παράξει ένα αρχείο τοπικής προφορικής ιστορίας, “αντί-αρχείο” σε σχέση με τη γραπτή ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, σε συνεργασία

με μια ομάδα καλλιτεχνών που κατοικούν ή είναι δεμένοι με το νησί της Ικαρίας. Εν τέλει, συνδυάζει την προφορικότητα και την οπτικότητα με τρόπο πειραματικό, αντλώντας από το πολιτισμικό και γλωσσολογικό υπόβαθρο της Ικαρίας. "Για δε...", προσκαλεί, δηλαδή, ο ομιλητής την οπτική ικανότητα του ακροατή προκειμένου ο τελευταίος να ακούσει, να εμπλακεί ενεργά στην αφήγηση.

[*mgbareli@gmail.com](mailto:mgbareli@gmail.com)

Ελένη Μπαρμπουδάκη*

Ιστορίες μεταναστών. Αφηγήσεις του παρελθόντος, στιγμές μνήμης και λήθης και η εικονογραφία τους

Η ανακοίνωση, βασισμένη κυρίως σε προφορικές μαρτυρίες μεταναστών, τεκμήρια από τα προσωπικά αρχεία, δημοσιεύματα σε εφημερίδες της εποχής και ταινίες του ελληνικού κινηματογράφου που ιστόρησαν το φαινόμενο της μετανάστευσης, σκοπό έχει να διερευνήσει τις διακριτές όψεις της ταυτότητας του Έλληνα μετανάστη του εξωτερικού, να διακρίνει τα στοιχεία που περιγράφουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, προσδοκίες, επιθυμίες, όνειρα, ατομικές ευθύνες, υποχρεώσεις, σχέδια ζωής και στρατηγικές, όπως αυτά βιώθηκαν στη δύσκολη καθημερινότητα, στους τόπους απασχόλησης και διαβίωσης ή όπως τους «χρεώθηκαν» από τον κοινωνικό περίγυρο, θέτοντας τα ερωτήματα:

- Ποια εικόνα του μετανάστη—εαυτού ανακαλούν οι Έλληνες στις διηγήσεις ζωής; Τι θυμούνται αλλά και πώς το θυμούνται; Ποια στοιχεία της προσωπικότητάς τους, ποιες δεξιότητες και φιλοδοξίες τους προκρίνουν στις αφηγήσεις τους;
- Πώς τα ημερολόγια, η αλληλογραφία, τα αρχεία από τη ζωή στην κοινότητα των μεταναστών, η κάθε είδους εικονογραφία, κάθε λογής κατάλοιπο της καθημερινής ζωής εκείνης της περιόδου «ελέγχουν» τις μαρτυρίες τους;
- Ποια γεγονότα, μικρά ή μεγάλα λησμονούν να αφηγηθούν; Ποιες είναι οι αιτίες της λήθης;
- Πώς οι αφηγήσεις αυτές συμπληρώνουν ή αντικρούουν την «εικόνα» του μετανάστη Έλληνα που επίσημα σενάρια, η Τέχνη, ο Τύπος έχουν ιστορήσει;

*Μπαρμπουδάκη Ελένη, Παιδαγωγός και Ειδική Παιδαγωγός. MSc στην Ιστορία, Αρχαιολογία και την Κοινωνική Ανθρωπολογία στην κατεύθυνση της Ιστορίας. Μέλος της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Βόλου

Μανώλης Πέπονας*

"Με λένε Μάστακα Μιχάλη": η ζωή και η εργασία ενός Γιαννιώτη σιδερά

Η πόλη των Ιωαννίνων έχει μια μακρά παράδοση στον τομέα της σιδηρουργίας. Ισνάφια (συντεχνίες) αποτελούμενα από "γύφτους" αποτέλεσαν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα τον κορμό της επαγγελματικής και κοινωνικής ζωής της ευρύτερης περιοχής. Σήμερα μόλις δύο ηλικιωμένοι σιδεράδες συνεχίζουν να ασκούν την τέχνη τους. Στα πλαίσια προπτυχιακής εργασίας, εντόπισα τον έναν από τους δύο, τον Μιχάλη Μάστακα, ο οποίος δέχθηκε πρόθυμα να απαντήσει στις ερωτήσεις μου. Συνομιλώντας στην παράγκα-εργαστήρι του, σε ένα στενό δρομάκι κάθετο της οδού Ανεξαρτησίας, κατέγραψα τις μαρτυρίες για τον βίο και την επαγγελματική ενασχόλησή του ηλικιωμένου αυτού άνδρα, στα πλαίσια μιας υπερβατικής διαδρομής από το παρελθόν στο παρόν. Οι κοινωνικές σχέσεις εντός του επαγγέλματος, το κύρος στην τοπική κοινωνία, ο τρόπος εργασίας, είναι μερικά από τα παρουσιαζόμενα ζητήματα τα οποία αντιπαραβάλλονται στον φόβο της ανεργίας που διατηρεί ο σιδεράς για τους οικείους του. Τέλος, γίνεται προσπάθεια να αναλυθεί η έννοια της ανεργίας για τον Μάστακα, μέσα από την αποσπασματικότητα των αναφορών του σε αυτή, συγκρινόμενη με προφορικές μαρτυρίες σύγχρονων νεαρών ανέργων.

*φοιτητής ιστορίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, manolispeponas@gmail.com

Marina Polevoy*

Η μετανάστευση Ελλήνων και Εβραίων από την ΕΣΣΔ και τα κράτη της πρώην ΕΣΣΔ προς την Ελλάδα και το Ισραήλ στο γύρισμα του 21^{ου} αιώνα: μια συγκριτική μελέτη των αφηγήσεων

Η ανακοίνωση εστιάζει σε δύο μεγάλες εθνοτικές κοινότητες – την ελληνική και την εβραϊκή – που ζούσαν στη Ρωσική Αυτοκρατορία, την ΕΣΣΔ και τα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και άρχισαν να μεταναστεύουν μαζικά προς την Ελλάδα και το Ισραήλ μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού. Παρουσιάζονται συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις με Έλληνες και Εβραίους μετανάστες, καθώς και με μέλη της κοινωνίας υποδοχής στην Ελλάδα και το Ισραήλ. Θα αναλυθούν οι λόγοι που οδήγησαν τα υποκείμενα της έρευνας στην απόφαση να μεταναστεύσουν στις ιστορικές τους πατρίδες, Ελλάδα και Ισραήλ. Θα συζητηθούν επίσης τα εξής ερωτήματα: με ποιους τρόπους επηρέασαν τη διαμόρφωση των εθνοτικών ταυτοτήτων των δύο ομάδων οι συνθήκες και οι περιστάσεις της μετανάστευσής τους. Ποιοι παράγοντες «ώθησαν» τους Έλληνες και τους Εβραίους να εγκαταλείψουν τη γενέτειρά τους στην ΕΣΣΔ και τα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης; Τους επηρέασε μια θρησκευτική ή εθνική ιδεολογία; Ποιες ήταν οι διαδικασίες και οι μηχανισμοί ενσωμάτωσης στις χώρες προορισμού; Ποιες οι διαφορές και ομοιότητες; Ήταν επιτυχής η ενσωμάτωση κατά τη γνώμη των μεταναστών και της κοινωνίας υποδοχής; Η σύγκριση αυτών των δύο εθνοτικών κοινοτήτων θα φωτίσει τις δυναμικές της δημιουργίας μιας εθνοτικής διασπορικής ταυτότητας στις πολλές μετενσαρκώσεις τους και θα αναδείξει το ρόλο του έθνους-κράτους και άλλων τμημάτων της διασποράς στη διαμόρφωση αυτής της ταυτότητας. Η σημαντικότερη καινοτομία αυτής της έρευνας είναι στην αποσαφήνιση των σχέσεων ανάμεσα στα έθνη-κράτη και τις αντίστοιχες διασπορές τους.

*ΥΔ του Πανεπιστημίου του Χάιφα, Ισραήλ

Σπυριδούλα Πυρπύλη*

Εσπερινή Σχολή εργαζομένων ανηλίκων παιδών του 'Παναιτωλικού' Γυμναστικού Συλλόγου Αγρινίου: από το γήπεδο στη σχολική τάξη

Η Νυχτερινή Σχολή της ποδοσφαιρικής ομάδας του Παναιτωλικού (που σύμφωνα με το καταστατικό ίδρυσής του είναι και Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος) λειτούργησε στο Αγρίνιο από το έτος 1926 μέχρι το 1983, δηλαδή 57 ολόκληρα χρόνια. Χιλιάδες άπορα, εργαζόμενα παιδιά πήραν απολυτήριο δημοτικού σχολείου από αυτή. Κατά τα φαινόμενα είναι μοναδικό γεγονός στην Ελλάδα ένας Αθλητικός Σύλλογος να έχει αναλάβει τη λειτουργία σχολείου -με μαθητές από τις ευπαθέστερες κοινωνικές ομάδες- και να έχει να παρουσιάσει εκπαιδευτικό και κοινωνικό έργο τέτοιας εμβέλειας. «Πρώτα η Σχολή και μετά όλα τ' άλλα» ήταν ο στόχος κάθε διοικητικού συμβουλίου της ομάδας, σύμφωνα με μαρτυρίες στον τοπικό τύπο. Μέσα από τη Νυχτερινή Σχολή μια ποδοσφαιρική ομάδα αξιοποίησε τα οικονομικά μέσα, το κύρος και την επιδραστικότητά της για να αντιμετωπίσει τη σχολική διαρροή και να επανεντάξει στην εκπαιδευτική διαδικασία φτωχά παιδιά της εργατικής τάξης του Αγρινίου και του προσφυγικού συνοικισμού του Αγίου Κωνσταντίνου Αγρινίου. Η τοπική κοινωνία αγκάλιασε τη Νυχτερινή Σχολή και σήμερα οι απόφοιτοί της μιλούν με ευγνωμοσύνη και συγκίνηση για τα βιώματά τους, για την ομάδα και το σχολείο της, που προώθησε την κοινωνική ισότητα και τον εκπαιδευτικό εκδημοκρατισμό για τουλάχιστον πέντε δεκαετίες στην πόλη. Στόχος της ανακοίνωσης είναι να ανασυνθέσουμε, μέσα από προφορικές μαρτυρίες αποφοίτων της Νυχτερινής Σχολής και των τελευταίων εν ζωή δασκάλων της, μια μικρογραφία της ζωής στο Αγρίνιο των προηγούμενων δεκαετιών και να διερευνήσουμε πώς παράγεται ο λόγος για το ιδιαίτερο αυτό σχολείο, πώς αρθρώνεται ως ζώσα ιστορία του τόπου το βίωμα των εμπλεκόμενων στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική διαδικασία και πώς η ομάδα του Παναιτωλικού, μέσω των μη αθλητικών δραστηριοτήτων της, λειτουργεί ως μέσο συγκρότησης ταυτότητας των ντόπιων.

* Δρ. Μουσειολόγος, Μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής της Σχολής Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού «Αθανάσιος Παλιούρας» της Γ.Ε.Α. (Γυμναστικής Εταιρίας Αγρινίου), spyropyli@gmail.com)

Ματίνα Σολωμάκου*

Mosaic project: Μια αφορμή ανα-βίωσης της προσφυγικής «μας» ταυτότητας

Οι αυξημένες προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές που παρατηρούνται στα νησιά του Αιγαίου τον τελευταίο χρόνο έδωσαν αφορμή στις τοπικές κοινότητες αναβίωσης της συλλογικής τους μνήμης σε σχέση με προγενέστερες πτυχές της κατά τόπους προσφυγικής ιστορίας. Συγκεκριμένα στη Χίο, η φιλοξενία των προσφύγων ανακάλεσε μνήμες από την ιστορία των Μικρασιατών προσφύγων του 1922 καθώς και των Χιωτών προσφύγων στη Μέση Ανατολή της δεκαετίας του 1940. Πώς καταγράφεται από το mosaic project, ένα πρόγραμμα για μαθητές Γυμνασίου Λυκείου, αυτή η ανα-βίωση μας προσφυγικής ταυτότητας μέσα από συνεντεύξεις ανθρώπων που καλύπτουν το διάστημα τριών γενεών; Πώς αναδύεται η μνήμη της προσφυγιάς, της ετερότητας και της αλληλεγγύης στη σύγχρονη μας πραγματικότητα; Πώς λοιπόν το παρελθόν συμπλεκόμενο με το παρόν κατασκευάζει την προσφυγική ταυτότητα, τι αποσιωπά ή τι προτάσσει;

* Φοιτήτρια Τμήματος Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Νίκος Σούζας & Γιώργος Αργυρόπουλος

Τα φανζίν ως (αυτο)βιογραφικά τεκμήρια νέων κοινωνικών υποκειμένων και ο ιστότοπος fanzines.gr ως αντι-αρχείο

Ο όρος “fanzine” προέρχεται από τις λέξεις “fan” και “magazine” και χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια τεράστια –ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο– ποικιλία ανεξάρτητων αυτό-εκδόσεων εξειδικευμένου πολιτισμικού ενδιαφέροντος. Οι καταβολές αυτών των περιοδικών αναζητούνται συχνά στη συμμετοχική διάσταση των αμερικάνικων περιοδικών επιστημονικής φαντασίας της δεκαετίας του ’20, στον πολιτικό χαρακτήρα των “samizdat” (έντυπα που διακινούνται παράνομα στη μετά-σταλινική Σοβιετική Ένωση), στις αυτό-εκδόσεις της “γενιάς των Beat”, στον περίφημο “Underground Τύπο” της αμερικάνικης αντικουλτούρας και στα αυτοσχέδια, φωτοτυπημένα περιοδικά της punk υποκουλτούρας. Σε αυτές τις καταβολές οφείλεται το χαρακτηριστικό προσωπικό, αυθόρμητο και “προφορικό” ύφος γραφής των φανζίν, καθώς και η εντελώς ανεπίσημη υπόστασή τους (π.χ. δεν υπάρχει ISBN ή copyright). Στην Ελλάδα, υπάρχει ένας τεράστιος αριθμός τέτοιου είδους ανεπίσημων εντύπων, τα οποία δύνανται να αποκαλύψουν μορφές δημόσιας κουλτούρας “από τα κάτω” και συνακόλουθα να συνεισφέρουν στη μελέτη και την εις βάθος κατανόηση ανεξερεύνητων πτυχών της εγχώριας κουλτούρας. Παρόλα αυτά, η απόδοση φωνής σε περιθωριακές κοινωνικές ομάδες θα πρέπει να συνοπολογίζει τους κινδύνους στερεοτυπικών αναπαραστάσεων ή εξωραϊσμού τους, που υποβόσκουν συνήθως στη διερεύνηση πεδίων που είναι αποκλεισμένα από την κυρίαρχη δημόσια μνήμη. Έτσι, θα παρουσιαστεί ο ιστότοπος fanzines.gr –ένας μη-κρατικός και μη-επιχορηγούμενος ιστότοπος που περιέχει ψηφιοποιημένα τεύχη και πληροφορίες για εκατοντάδες ελληνικά φανζίν και ανεξάρτητες εκδόσεις– ως μια περίπτωση αντί-αρχείου, η οποία είναι διαθέσιμη διαδικτυακά και μπορεί να συμβάλλει στην αναζήτηση και διασταύρωση πληροφοριών γύρω από κοινωνικές διαδικασίες -που δεν μπορούν- αν διερευνηθούν μέσω της κυρίαρχης πολιτισμικής γνώσης και του επίσημου Τύπου.

Μαρία Φράγκου*

Μακρινές μνήμες και αφηγήσεις: Σουηδικά σπίτια και διαβατήρια στην κατεχόμενη Ουγγαρία (1944)

Οι ιστορίες των Εβραίων επιζώντων του Ολοκαυτώματος, τόσο της ατομικής όσο και της πολιτιστικής ιστορίας, έχουν επικεντρωθεί σε περιοχές όπου οι άνθρωποι προσπαθούσαν να ξεφύγουν από τις γερμανικές θηριωδίες και συγκεντρώθηκαν σε μεγάλους αριθμούς μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η μελέτη βασίζεται κυρίως σε μαρτυρίες που βρέθηκαν στο Αρχείο Raoul Wallenberg του Πανεπιστημίου της Ουψάλα (Raoul Wallenbergarkivet, Uppsala Universitet) και στο αρχείο του United States Holocaust Memorial Museum στην Ουάσινγκτον, σχετικά με τις σουηδικές δραστηριότητες διάσωσης και τη βοήθεια προς τους Ούγγρους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος. Η πλειοψηφία των πληροφοριοδοτών επέζησαν λόγω του γεγονότος ότι είχαν σουηδικά προστατευτικά έγγραφα και θα μπορούσαν να μείνουν σε σουηδικά κτίρια. Ανιχνεύοντας προφορικές πηγές ψηφιακού αρχείου και καταγράφοντας πληροφορίες από τις συνεντεύξεις των Ούγγρων Εβραίων επιζώντων, η μελέτη επικεντρώνεται κατά κανόνα σε χρονολογικά γεγονότα και εμπειρίες των πληροφοριοδοτών για να αναδείξει όχι μόνο τι συνέβη, αλλά και τις σκέψεις των ανθρώπων. Για την ακρίβεια, αναλύονται τόσο οι πληροφορίες σχετικά με την προσωπική εμπειρία στην κατεχόμενη Ουγγαρία όσο και τα στοιχεία εκείνα που προσδιόρισαν την ερμηνεία της ιστορικής πραγματικότητας που οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται ως πολιτικά υποκείμενα. Στην ανακοίνωση επιχειρείται η αναπαράσταση της προπολεμικής ζωής των Εβραίων στη Βουδαπέστη, οι εμπειρίες κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι συνθήκες και η κατάσταση του 1944. Αναλύονται όψεις του φύλου, της ηλικίας και της κοινωνικής τάξης, πεδία που διαμεσολαβούν στην καθημερινή ζωή και διαμορφώνουν με διαφορετικό τρόπο την προσωπική εμπειρία.

* Υποψήφια Διδάκτωρ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, Email: mfragkou@polsci.auth.gr

Κυριακή Φωτιάδου*

“Πώς πλένεσαι το πρωί, τόσο φυσικό ήταν αυτό που κάναμε...” Μνήμες και εμπειρίες γυναικών από τον αντιδικτατορικό αγώνα (1967-74)

Μέσα σε ένα σκηνικό διχασμού μεταξύ δεξιάς και αριστεράς και στο πλαίσιο ενός αυταρχικού, στρατιωτικού και ανδροκρατούμενου καθεστώτος, οι γυναίκες που αντιστάθηκαν στη δικτατορία αποτέλεσαν μία κοινωνική πρόκληση όχι μόνο λόγω της πολιτικής αλλά και της έμφυλης ταυτότητάς τους. Σε μία περίοδο που το δικαίωμα ψήφου των γυναικών είχε ήδη μεν κατοχυρωθεί, αλλά ο άντρας εξακολουθούσε να είναι ο «αρχηγός» της οικογένειας, οι παραδοσιακοί έμφυλοι ρόλοι παρέμεναν ανασταλτικοί παράγοντες για τη χειραφέτηση της πλειοψηφίας των γυναικών και διαιώνιζαν την ανισότητα. Η βιβλιογραφία, οι πηγές καθώς και οι μαρτυρίες σχετικά με το ζήτημα της συμμετοχής των γυναικών στη δικτατορική αντίσταση είναι περιορισμένες. Ωστόσο, η περίοδος αυτή αποτελεί ένα γόνιμο έδαφος για την προφορική ιστορία, από τη στιγμή που αφορά ένα πρόσφατο γεγονός. Οι βιωμένες εμπειρίες των γυναικών αυτών, στην πλειοψηφία τους αγνώστων ή τουλάχιστον περιθωριοποιημένων στον κυρίαρχο δημόσιο λόγο και τη δημόσια μνήμη, αποτελούν κομμάτι της αντι-μνήμης. Η ανακοίνωση βασίζεται σε δεκατέσσερις συνεντεύξεις γυναικών, οι μαρτυρίες των οποίων βρίσκονται στο περιθώριο του ‘μεγάλου’ αφηγήματος του αντιδικτατορικού αγώνα. Μέσα από αυτές επιχειρείται η προσέγγιση των κινήτρων τους, υποσυνείδητων ή ενσυνείδητων, που τις οδήγησαν στην απόφαση να αντισταθούν. Κατά πόσο επηρεάστηκαν από την οικογένειά τους; Ποιος ο ρόλος του ευρύτερου πολιτικού, κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντός τους; Κατά πόσο παρατηρούνται ίχνη έμφυλων διαχωρισμών; Πώς αντιλαμβάνονται οι ίδιες σήμερα αυτή την εμπειρία;

*Απόφοιτη Μεταπτυχιακού προγράμματος “Roads to Democracy”, Πανεπιστήμιο Siegen, Γερμανία, kfotiadou@hotmail.com

Βιολέττα Χιονίδου*

‘Μήπως ήτανε πατρίδα μας;’. Μικρασιάτες πρόσφυγες βιώνοντας την Κατοχική πείνα στην Χίο

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τις απόψεις και αντιδράσεις Μικρασιατών προσφύγων που βίωσαν την κατοχική πείνα στην Χίο. Οι συνεντεύξεις έγιναν το 2000 στο πλαίσιο έρευνας που αφορούσε την κατοχική πείνα. Όμως οι ίδιοι οι πληροφορητές έφεραν στη συζήτηση τις δικές τους εμπειρίες της Μικρασιατικής Καταστροφής και εξήγησαν τις αντιδράσεις τους στην πείνα σε σχέση με τις προηγούμενες εμπειρίες τους από την Καταστροφή. Και ενώ όλοι έκαναν τον συσχετισμό αυτό, οι αντιδράσεις τους ήταν πολύ διαφορετικές. Μια από τις σημαντικότερες αποφάσεις που έπρεπε να πάρουν στη διάρκεια της Κατοχής ήταν αν θα έμεναν στην Χίο ή αν θα έφευγαν για τη Μέση Ανατολή, μέσω Μικράς Ασίας. Η απόφαση αυτή και πάλι δικαιολογήθηκε σε σχέση με την μικρασιατική τους εμπειρία. Συνοπτικά, η μικρασιατική εμπειρία – τουλάχιστον για τους συγκεκριμένους πληροφορητές – ήταν σημαντικότερη και περισσότερο τραυματική από εκείνη της κατοχικής πείνας. Η έρευνα αυτή στηρίζεται σε 22 συνεντεύξεις που πραγματοποιήσα στην Χίο το 2000. Οι συνεντεύξεις αυτές είναι αφηγήσεις ζωής και πολλές αναφέρονται στη μετακίνηση των πληροφορητών στη Μικρά Ασία στην διάρκεια της Κατοχής.

*Επίκουρος Καθηγήτρια Σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Newcastle, Βρετανία.

Gonda Van Steen*

Ανώνυμοι υιοθετημένοι: υιοθεσία και μνήμη στην Ελλάδα του Ψυχρού Πολέμου

Παρουσιάζω τα πρώτα αποτελέσματα τρέχουσας έρευνάς μου, που συνίσταται σε μια ελληνοαμερικάνικη εθνογραφία για την υιοθεσία στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου. Μελετάει τη «βιοπολιτική» της υιοθεσίας παιδιών από την Ελλάδα στις ΗΠΑ κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960. Έχω συγκεντρώσει μαρτυρίες από Αμερικανούς, Ελληνοαμερικάνους, και Ελληνοεβραίους της Αμερικής, οι οποίοι είχαν υιοθετηθεί ως μωρά ή μικρά παιδιά από ελληνικά ιδρύματα, κυρίως μεταξύ 1955 και 1962 (υπήρχαν όμως και περιπτώσεις πριν και μετά αυτό το διάστημα). Οι μαρτυρίες διαμορφώνουν τη σκέψη μου για τους λεγόμενους «eligible alien orphans» («επιλέξιμα ξένα ορφανά») σύμφωνα με την ορολογία της αμερικάνικης μεταναστευτικής πολιτικής. Τα ελληνόπουλα για υιοθεσία επιλέχθηκαν από ελληνικά κρατικά ιδρύματα τα οποία εφάρμοζαν διακρίσεις εις βάρος των παιδιών αριστερών γονέων. Τα παιδιά μπήκαν σε μια διαδικασία υιοθεσίας στην οποία οι μελλοντικοί γονείς δεν έπρεπε να είναι παρόντες. Το σύστημα ελεγχόταν από στενό κύκλο διευθυντών ορφανοτροφείων, δημάρχων, δικηγόρων, αλλά και στελεχών της ΑΧΕΠΑ. Οι μέθοδοι κάλυπταν τόσο νόμιμες και αργόσυρτες διαδικασίες όσο και βιαστικές, αμφίβολες και καθαρά παράνομες. Ενώ τα μεγάλα προγράμματα «διάσωσης» των παιδιών του ελληνικού Εμφυλίου έχουν πλέον μελετηθεί σε βάθος (πχ Danforth και Van Boeschoten 2012, Vervenioti 2009), παραμένει ακόμα αδιερεύνητη η μαζική μετακίνηση υιοθετημένων ελληνόπουλων προς τη Δύση από την ελληνική Δεξιά της μεταπολεμικής και ψυχροπολεμικής περιόδου. Η ανακοίνωση αυτή, με βάση τις μαρτυρίες και τις παιδικές αναμνήσεις πολλών υιοθετημένων παιδιών που σήμερα ζουν στις ΗΠΑ είναι μια πρώτη προσπάθεια να καλυφθεί αυτό το κενό.

* Cassas Professor in Greek Studies, University of Florida gonda@ufl.edu

ΜΕΡΟΣ Γ: ΠΑΝΕΛ

1. Σάββατο 4 Ιουνίου, 20.15-21.00

Στρογγυλό τραπέζι σκηνοθετών, συντονιστής Καρακάσης Απόστολος, σκηνοθέτης, επίκουρος καθηγητής Τμήματος Κινηματογράφου Α.Π.Θ.

Συμμετέχουν οι: **Άκης Κερσανίδης**, σκηνοθέτης, **Δημήτρης Κουτσιαμπασάκος**, σκηνοθέτης, **Κυριακή Μάλαμα**, σκηνοθέτιδα

Όταν οι προφορικές ιστορίες γίνονται ταινία...

Οι δημιουργοί ταινιών ντοκιμαντέρ πολύ συχνά βαδίζουν σε τόπους κοινούς με τους ερευνητές της προφορικής ιστορίας ακολουθώντας διαδρομές παράλληλες, με αποκλίσεις ωστόσο στη μεθοδολογία, στους στόχους, στα μέσα προβολής κ.α. Στο στρογγυλό αυτό τραπέζι σημαντικοί εκπρόσωποι του ελληνικού ντοκιμαντέρ θα μιλήσουν για την δική τους εμπειρία σε ό,τι αφορά στην καταγραφή και τη δημιουργική ενσωμάτωση προφορικών μαρτυριών “επωνύμων”, αλλά κυρίως “ανωνύμων” χαρακτήρων στα κινηματογραφικά τους έργα. Τα ερωτήματα που προκύπτουν είναι πολλά: ποια μεθοδολογία ακολουθεί ένας/μια ντοκιμαντερίστας/τρια στην εκμείωση της μαρτυρίας, κατά την προετοιμασία και το γύρισμα; Τι κατασκευαστικά και ηθικά διλήμματα αντιμετωπίζει στο μοντάζ; Γιατί η λέξη “συνέντευξη” θεωρείται από πολλούς κινηματογραφιστές μια “κακιά λέξη”; Ποιοι είναι οι δεσμοί μεταξύ προφορικής ιστορίας και ντοκιμαντέρ και ποιες οι πιθανές αντιθέσεις; Ποιες είναι οι εμπειρίες συνεργασίας των κινηματογραφιστών με ακαδημαϊκούς ερευνητές της προφορικής ιστορίας; Ποιες θα ήταν οι βάσεις για μια γόνιμη συνεργασία αμοιβαίου ενδιαφέροντος; Ποια ήταν και ποια είναι η στάση των πηγών χρηματοδότησης και διανομής ντοκιμαντέρ στην Ελλάδα απέναντι σε αφηγήσεις της ιστορίας “από τα κάτω”; Τι πρακτικά περιθώρια παραγωγής μπορεί να διεκδικήσει στην Ελλάδα σήμερα ένα έργο που αμφισβητεί τα κυρίαρχα ιστορικά αφηγήματα; Πώς αντιλαμβάνεται κάθε ομιλητής την κοινωνική ευθύνη του/της ως δημιουργού ταινιών ντοκιμαντέρ και κατά πόσο θεωρεί ότι το έργο του μπορεί να συμβάλει στην κοινωνική αλλαγή;

2. Κυριακή 5 Ιουνίου, 11.15-12.45

Ιστορίες Αιχμαλωσίας, Κύπρος 1974

Συντονιστής Γιώργος Καζαμίας (Αναπλ. Καθ. Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπ. Κύπρου)

Το πάνελ παρουσιάζει συνεντεύξεις με Ελληνοκύπριους πρώην αιχμάλωτους του τουρκικού στρατού κατά την εισβολή του 1974.

Γιώργος Καζαμίας & Αναστασία Χάματσου: Εισαγωγή, ιστορικό πλαίσιο και προβληματισμοί

Αναλύεται το ιστορικό πλαίσιο των γεγονότων του 1974, σε σχέση με την περιοχή του δήμου Ιδαλίου (τις ευρύτερης περιοχής Λευκωσίας) και οι προσπάθειες διατήρησης τις ιστορικής μνήμης της κοινότητας, με εργαλεία προφορικής ιστορίας.

Ιωάννα Αλεξάνδρου, ιστορικό πλαίσιο και μέρες αιχμαλωσίας. Μαρτυρίες από δύο κυπριακές κωμοπόλεις

Παρουσιάζεται η τύχη των αιχμαλώτων από το Δάλι, που συνελήφθησαν κατά τη διάρκεια τις β' φάσης τις τουρκικής εισβολής, και από την κωμόπολη του Ριζοκαρπάσου, απ' όπου οι κατοχικές αρχές επέλεξαν, από το πρώτο έως το τρίτο δεκαήμερο του Αυγούστου 1974, δεκάδες κατοίκους που στάλθηκαν ως αιχμάλωτοι είτε στο κατεχόμενο μέρος τις Λευκωσίας είτε στην Τουρκία.

Ιλιάννα Κουλαφέτη & Σταυρούλα Κοζάκου, Μαρτυρίες Αιχμαλωσίας και πολιτική ορθότητα

Εξετάζεται η διαφοροποίηση των αφηγήσεων των αιχμαλώτων από το Δάλι, ανάλογα με τα βιώματα, τις πολιτικές πεποιθήσεις, την επαγγελματική αποκατάσταση, την οικογενειακή κατάσταση αλλά και το περιβάλλον στο οποίο βρισκόταν το κάθε άτομο πριν και μετά την αιχμαλωσία. Αναπτύσσεται ένας προβληματισμός σχετικά με την επιλεκτική μνήμη και πώς αυτή συνδέεται με το πολιτικά ορθό, κυρίως κατά τη συγκεκριμένη περίοδο που έγιναν οι συνεντεύξεις.

Πολίνα Μιχαήλ: Προβληματικές πτυχές καταγραφής προφορικής ιστορίας του 1974 μέσα από τις συνεντεύξεις των αιχμαλώτων

Συζητούνται τα προβλήματα που επηρεάζουν την καταγραφή της ιστορίας και τη διασταύρωση των γεγονότων λόγω απουσίας πρωτογενών γραπτών πηγών και οι δυνατότητες υπέρβασής τους. Πώς μπορεί να δημιουργηθεί ένα αρχείο προφορικής ιστορίας σχεδόν μισό αιώνα αργότερα, όταν οι ίδιοι οι πληροφορητές αδυνατούν να ανακαλέσουν με ακρίβεια τα γεγονότα; Πώς μπορεί να καταγραφεί και να διασωθεί η μνήμη άλλων ομάδων-θυμάτων της τουρκικής εισβολής (εγκλωβισμένοι, γυναίκες που υπέστησαν σωματική παρενόχληση και πρόσφυγες;)

Σκεύη Γεωργίου, Βασανιστήρια – Ψυχολογία πριν και μετά

Εξετάζονται οι ψυχολογικοί παράγοντες που επηρέασαν αφενός τη μνήμη των πληροφορητών και αφετέρου τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, σε σχέση με μία εμπειρία η οποία έρχεται στην επιφάνεια τέσσερις δεκαετίες μετά. Πώς ακριβώς η ψυχολογική κατάσταση στην οποία βρέθηκαν τότε αλλά και σήμερα, επηρεάζει τη μνήμη και την αντίληψη των γεγονότων; Πόσο τα βασανιστήρια και οι κακουχίες καθιστούν τη μνήμη επιλεκτική ή ανεξίτηλη; Ποιες μαρτυρίες αντλούμε σχετικά με τις φυλακές των Αδάνων και Αντίγιαμα, καθώς και για την μεταχείριση των αιχμαλώτων;

3. Παρασκευή 3 Ιουνίου, 15.00-16.30

40 χρόνια Μεταπολίτευση: πολιτική, ιστορία και μνήμη

Συντονιστής Γιώργος Θεοδωρίδης (Λέκτορας ΠΕΔΔ/ΕΚΠΑ, Υπεύθυνος Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Ερευνητικής Ομάδας Μεταπολίτευσης)

Παρουσιάζονται τα πρώτα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος *40 χρόνια Μεταπολίτευση: πολιτική, ιστορία και μνήμη. Η περίπτωση των μελών του ΠΑΣΟΚ.*

Γεώργιος Κ. Θεοδωρίδης, Μεταπολίτευση: πολιτική ιστορία «από τα κάτω» και υποκειμενική βίωση της κομματικής ζωής

Η Πολιτική Ιστορία θεωρούμε ότι μπορεί να συμβάλλει δημιουργικά στην επανεξέταση της συγκυρίας της Μεταπολίτευσης. Μελετώντας το πολιτικό μέσα στην πολυπλοκότητά του, μέσα στις διαφορετικές χρονικότητες και εστιάζοντας στα συλλογικά και ατομικά υποκείμενα (πρωταγωνιστές και εκφραστές του πολιτικού) μπορεί να ανοίξει νέα ερευνητικά πεδία, να προτείνει νέες ερμηνείες και ενδεχομένως να αμφισβητήσει υποθέσεις και καθιερωμένες απόψεις των κοινωνικών επιστημόνων. Σε αυτήν την κατεύθυνση, η συνάντηση της Πολιτικής Ιστορίας με την Προφορική Ιστορία μπορεί να δώσει νέα δυναμική στην προσέγγιση του πολιτικού. Οι προφορικές μαρτυρίες ανοίγουν νέες προοπτικές για την έρευνα των πολιτικών στάσεων και πρακτικών της «σιωπηλής» πλειοψηφίας των απλών μελών των κομμάτων καθώς και την ανασύσταση της κομματικής οργάνωσης. Τέλος, η εν λόγω συνάντηση – πολιτικής ιστορίας και προφορικών μαρτυριών - μπορεί να συμβάλλει στη συγκρότηση μίας πολιτικής ιστορίας «από τα κάτω»,

ικανής να συλλάβει και να ερμηνεύσει τη βίωση της κομματικής/οργανωμένης ζωής των απλών μελών των ελληνικών πολιτικών κομμάτων της περιόδου.

Ανδρέας Τζαναβάρης, Παναγιώτης Σαματάς, Ιωάννα Πιτσουλάκη, Το πολιτικό υποκείμενο της Μεταπολίτευσης: κοινωνικοποιητικές παρατηρήσεις και σχόλια

Η εισήγηση έχει στο επίκεντρό της το στρατευμένο υποκείμενο της Μεταπολίτευσης. Στόχος μας είναι να αναδείξουμε τόσο το αποτύπωμα που αφήνει το κόμμα και η ίδια η Μεταπολίτευση πάνω στα υποκείμενα, όσο και το πως τα ίδια αυτά ορίζουν και αντιλαμβάνονται την περίοδο της Μεταπολίτευσης. Η έρευνα μας βασίζεται σε υλικό από τις ημικατευθυνόμενες προφορικές συνεντεύξεις του αρχείου της ΕΟΜ – ΟΠΙ και εστιάζει στα μέλη του ΠΑΣΟΚ. Η ανάλυση των προφορικών μαρτυριών ως προς τις θεματικές που αναδείχθηκαν, επιδιώκεται να συνδυαστεί με μελέτες που προκύπτουν από διαφορετικές πειθαρχίες. Μπολιάζοντας λοιπόν την προφορική ιστορία με παραδοχές και σχήματα τόσο της πολιτικής κοινωνιολογίας όσο και της πολιτικής συμπεριφοράς επιδιώκουμε να επαναπροσεγγίσουμε τη Μεταπολίτευση, ιχνηλατώντας έτσι νέα μεθοδολογικά μονοπάτια.

Μαίρη Κουρπά, Χρήστος Μαρασλής, Ηλίας Καλότυχος, Η σχέση ατομικού και συλλογικού: ανάλυση λόγου των απλών μελών του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Το ερευνητικό μας εγχείρημα ήταν η για πρώτη φορά μελέτη ενός πολιτικού υποκειμένου, όχι μέσα από την επίσημη ιστορία του, αλλά μέσα από τις μνήμες των ίδιων των μελών. Συνεπώς, η διαλεκτική σχέση μεταξύ του συλλογικού και του ατομικού τίθεται αναγκαστικά στον πυρήνα της έρευνάς μας. Η σχέση μεταξύ των δύο (πολιτικό κόμμα και μέλος) είναι μία σχέση αλληλόδρασης: το μεν κόμμα διαμορφώνει την ταυτότητα και την ιδεολογική συγκρότηση του μέλους, το δε μέλος από την πλευρά του κατασκευάζει το παρελθόν του και μαζί με αυτό μία αναπαράσταση του κόμματός του. Η σύνθετη αυτή σχέση αναδεικνύεται μέσα από τη μελέτη συγκεκριμένων αξόνων που τέμνουν την κομματική ζωή (κομματική οργάνωση και δομή, κομματική κουλτούρα, βαθμός στράτευσης και ιδεολογικής (απο)ταύτισης και ειδική σχέση μεταξύ του μέλους και κομματικής ηγεσίας). Όλα αυτά θα περιορίζονταν σε ένα αποκλειστικά θεωρητικό επίπεδο, εάν δεν είχαμε στα χέρια μας το εργαλείο των προφορικών μαρτυριών. Ως εκ τούτου, θα ακολουθήσουμε τη μεθοδολογία της ανάλυσης του λόγου των αφηγητών/τριών, βάσει των αξόνων - θεματικών που προαναφέρθηκαν. Η διερεύνηση συγκεκριμένων απαντήσεων πάνω σε αυτούς, θα διαλευκάνει τους όρους υπό τους οποίους η κομματική ένταξη επηρέασε τον αναστοχασμό και την ανασυγκρότηση της μνήμης, της ιστορίας και της πολιτικής. Μέσα από την έρευνα μας διαφάνηκε όμως και ένα άλλο ζήτημα. Δεν είναι μόνο ο λόγος και η ρηματική έκφραση που δια φωτίζουν τις πολιτικές συγκροτήσεις. Η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων μάς επέτρεψαν να αναδείξουμε και τις σιωπές, τις μνήμες που επιλέγονται να μην ανασυρθούν, τις εκφράσεις και τις συναισθηματικές εκρήξεις.

Έτσι, λοιπόν, φαίνεται, πως σε ορισμένες πτυχές της ερμηνείας του κομματικού φαινομένου μπορεί να συνεισφέρει κρίσιμα η μεθοδολογική συνάρθρωση εργαλείων τόσο από το πεδίο της κλασσικής Πολιτικής Επιστήμης όσο και από αυτό της Προφορικής Ιστορίας.

4. Κυριακή 5 Ιουνίου, 9.30-11.00

Μέσα / πάνω / κάτω από το δρόμο: ιστοριογραφώντας μουσικές πρακτικές στον αστικό χώρο

Συντονίστρια: Δανάη Στεφάνου (dstefano@mus.auth.gr)

Το πάνελ αποτελείται από τρεις ξεχωριστές ανακοινώσεις μελών & συνεργατών της ερευνητικής ομάδας Critical Music Histories (<http://criticalhistories.web.auth.gr>), η οποία δραστηριοποιείται από το 2014 στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Με έμφαση στις από-τα-κάτω αφηγήσεις, τις μουσικές μικρο-ιστορίες και την κριτική θεώρηση κυρίαρχων αφηγήσεων του μουσικού παρελθόντος & παρόντος, οι τρεις ανακοινώσεις εστιάζουν σε τρεις διαφορετικές πτυχές της μουσικής στον αστικό χώρο: την αφήγηση ζωής ενός Ιρανού μουσικού και οργανοποιού που παίζει καθημερινά στους κεντρικούς δρόμους της Θεσσαλονίκης (Παπουτσή & Καραγιώργη), την πειραματική προσπάθεια για ένα τρόπο δυναμικής, συμμετοχικής καταγραφής των μουσικών δραστηριοτήτων στα ιστορικά “προβάδικα” των επάνω ορόφων της περιοχής Βαλαωρίτου (Καραμούτσιου & Δούμπα), και την θεσμικά αόρατη αλλά προφορικά αναβράζουσα μικρο-ιστορία της εγχώριας πειραματικής & αυτοσχεδιαζόμενης μουσικής, μέσα από δύο Αθηναϊκούς “underground” χώρους συναυλιών (Στεφάνου).

Δανάη Στεφάνου*

Το κενό ως κοινό: οι αόρατοι χώροι της πειραματικής & αυτοσχεδιαζόμενης μουσικής

Δεν υπάρχει Ελληνική [πειραματική] σκηνή. Αφού δεν υπάρχει τίποτα να πουλήσουμε, δεν υπάρχει κανείς να αγοράσει κάτι, οπότε τι νόημα έχει να λέμε για σκηνή; Αλλά ξέρεις, αυτό είναι που μοιραζόμαστε τελικά, αυτή η έλλειψη. Μάλλον αυτό είναι που μας ενώνει δηλαδή, ότι μοιραζόμαστε αυτά που μας λείπουν. [Π.Α., μουσικός & ακροατής, Knot Gallery, Μαΐος 2013]

Τι αποτυπώματα και τι αντίκτυπο αφήνει μια συναυλιακή μουσική πρακτική με μηδενική κατανάλωση και ελάχιστη καταγραφή, όταν οι χώροι που την φιλοξενούν κλείνουν, όταν οι ιστοσελίδες τους “κατεβαίνουν”, όταν οι ίδιοι οι μουσικοί και το κοινό που την συγκρότησαν αυτοπροσδιορίζονται αλλιώς, αλλάζουν τόπο, ή παύουν την μεταξύ τους επικοινωνία; Το Μικρό Μουσικό Θέατρο (2000-2009) και η Knot Gallery (2009-2013) στην Αθήνα είναι δύο χώροι ιδιαίτερα εντατικής μουσικής δραστηριότητας που, για διαφορετικούς αλλά συγκρίσιμους λόγους, έκλεισαν με μηδενική υποστήριξη & αναγνώριση από επίσημους φορείς. Ταυτόχρονα, οι χώροι αυτοί αποτελούν βασικό πόλο αναφοράς και σύνδεσης ανάμεσα σε μουσικούς αρκετά διαφορετικών υποβάθρων & ηλικιών, εντός και εκτός Ελλάδας. Η ανακοίνωση παρουσιάζει ένα συνδυασμό μικρο-ιστορικών δεδομένων και επιστημολογικών προβληματισμών που προέκυψαν στην προσπάθεια μιας από-τα-κάτω περιγραφής και αποτύπωσης της μουσικής δραστηριότητας και της αίσθησης κοινότητας μέσα και γύρω από αυτούς τους χώρους. Η προφορική ιστορία γίνεται αντιληπτή τόσο ως αφήγηση σε πραγματικό χρόνο (στην περίπτωση της Knot Gallery, όπου η επιτόπια έρευνα έγινε πριν και μετά την οριστική σφράγιση του χώρου και την παύση των λειτουργιών του), όσο και εκ των υστέρων (στην περίπτωση του Μικρού Μουσικού Θεάτρου, όπου η τρέχουσα μικρο-ιστορική καταγραφή συνδυάζει προφορικές μαρτυρίες, αρχειακό υλικό και διαδικτυακή εθνογραφική έρευνα).

* Critical Music Histories / Τμήμα Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ.), dstefano@mus.auth.gr

Άννα Παπουτσή*, Αλέξανδρος Καραγιώργης**

Μουσική δραστηριότητα και δημόσιος χώρος μέσα από την καθημερινότητα ενός Πέρση σαντουρίστα στους δρόμους της Θεσσαλονίκης

Η προφορική ιστορία σπάνια αποτελεί κεντρικό μεθοδολογικό εργαλείο της Ιστορικής Μουσικολογίας. Η έμφαση σε γραπτές αρχειακές πηγές, και σε έναν ήδη κυρίαρχο κανόνα Ευρωπαϊκών μουσικών αριστουργημάτων των προηγούμενων αιώνων, αναδεικνύει μια “υψηλή” σφαίρα δραστηριότητας που απαρτίζεται από κοινωνικά και θεσμικά καταξιωμένους επαγγελματίες μουσικούς, ενώ αποσιωπά μια καθ’όλα ευρύτερη, ετερόκλητη καθημερινότητα που αφορά στις μουσικές πρακτικές λιγότερο ευνοούμενων υποκειμένων (Bohlman 1992, DeNora 2000). Έτσι, αν και η καταγραφή προσωπικών ιστοριών μουσικών του δρόμου έχει αποτελέσει συχνά αντικείμενο εθνογραφικής / κοινωνιολογικής έρευνας (Tannenbaum 1995, Lief 2008, Simpson 2011 κ.α.), το αντικείμενο δεν παύει να περιθωριοποιείται, και να αντιμετωπίζεται ως “άτοπο” ή “εκτός θέματος” για την ιστορική μουσικολογική έρευνα, ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Ορμώμενη από τις παραπάνω μελέτες και από θεωρήσεις της μουσικής καθημερινότητας πέρα από το δίπολο επαγγελματισμού / ερασιτεχνισμού (Finnegan 2007, DeNora 2000), η έρευνα έχει ως αφετηρία την αφήγηση ενός Πέρση σαντουρίστα που έφυγε από το Ιράν για πολιτικούς, οικονομικούς και καλλιτεχνικούς λόγους πριν δεκαπέντε περίπου χρόνια, και ζει εδώ και αρκετό καιρό στην Ελλάδα. Η μουσική του δραστηριότητα στον δρόμο, αντικείμενο δημόσιας αναγνώρισης αλλά και συχνών παρερμηνειών και διακρίσεων, φανερώνει ένα πολύπλευρο πλέγμα συσχετίσεων μεταξύ ατομικών αισθητικών κριτηρίων, κοινωνικών θεωρήσεων και καθημερινών βιωμάτων. Ο δρόμος αναδεικνύεται σε ένα σχεσιακό πεδίο “ενδιάμεσων χώρων”, ενώ η ίδια η πρακτική της μουσικής στο δρόμο αποτυπώνεται ως μια διαρκής επαναδιαπραγμάτευση ορίων και διαλογικών σχέσεων ανάμεσα στο επίσημο και το άτυπο, το ιδιωτικό και το δημόσιο, το κερδοσκοπικό και το κοινωφελές, το τοπικό και το διεθνές, κ.α.

*Critical Music Histories/ Τμήμα Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ., papoutsianna@gmail.com

** Critical Music Histories/ Τμήμα Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ., al_karagiorgis@yahoo.gr

Αλεξάνδρα Καραμούτσιου*, Βίβιαν Δούμπα**

Ερευνητικά παιχνίδια για τις “άλλες” φωνές της Βαλαωρίτου

Η περιοχή της Βαλαωρίτου είναι γνωστή, ιδιαίτερα για τη νεολαία, ως η καρδιά της νυχτερινής ζωής της Θεσσαλονίκης. Στις αρχές του 2000, με το κλείσιμο των περισσότερων υφασματάδικων και βιοτεχνιών της περιοχής, δημιουργήθηκαν κενοί και φθινοί χώροι, ιδανικοί για καλλιτέχνες, που σύντομα νοίκιασαν τους ορόφους των κτιρίων. Ταυτόχρονα, στα ισόγεια καταστήματα άνοιξαν και τα πρώτα μπαρ - σημεία συνάντησης. Οι συνθήκες αυτές αποτελούν όμως συχνά πρόσφορο έδαφος για φαινόμενα gentrification (Αλεξανδρή 2015). Η αρχική φιλική συμβίωση των εναπομεινάντων καταστημάτων, καλλιτεχνικών χώρων, δημιουργικών γραφείων και κέντρων διασκέδασης διαταράχθηκε και η ραγδαία αύξηση της νυχτερινής ζωής οδήγησε στον εκτοπισμό καταστημάτων και δημιουργικών γραφείων. Μουσικά και ζωγραφικά στούντιο παραμένουν, προς το παρόν, στους ορόφους των κτιρίων. Πώς ακούγονται όμως, μέσα στην βουή της νυχτερινής διασκέδασης, και πώς ερμηνεύονται; Θα θέλαμε να αφουγκραστούμε τις φωνές των μουσικών στούντιο και των ανθρώπων τους (DeNora 2000, Finnegan 2007) και να καλέσουμε και άλλους να κάνουν το ίδιο, χωρίς η έρευνά μας να καταστεί παρεμβατική και χωρίς να συμβάλει στην απώλεια της “προφορικότητας” των φωνών που προτίθεται να ακούσει. Ταυτόχρονα, θεωρούμε σημαντικό τα πορίσματα της έρευνας να ενδιαφέρουν και να μπορούν να επικοινωνηθούν πρωτίστως στους ίδιους τους ανθρώπους του πεδίου (Χαΐδοπούλου-Βρυχεία 2013), καθώς και σε ευρύτερα πλαίσια εκτός ακαδημίας. Οι παραπάνω προβληματισμοί μας οδήγησαν στη σκέψη της χρήσης ψυχογεωγραφικών παιχνιδιών (Tuan 1977, Lefebvre 1974 & 1991) μέσα στην ίδια την ερευνητική διαδικασία, ως μέσο εκκίνησης και επικοινωνίας της έρευνας. Μέσω των ψυχογεωγραφικών παιχνιδιών εισάγεται το τυχαίο στην ερευνητική

διαδικασία με επιδίωξη την επικοινωνία έως και τη σύγκλιση καθημερινότητας, τέχνης και ερευνητική διαδικασία. Ανοίγεται έτσι ένας γόνιμος διεπιστημονικός χώρος συνεργασίας της χωροταξίας και της μουσικολογίας, που καθιστά δυνατή μια δυναμική, από-τα-κάτω ιστοριογραφική προσέγγιση στο ταχύτατα μεταλλασσόμενο παρόν της περιοχής και των μουσικών της.

*Critical Music Histories / Τμήμα Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ. alexkara87@gmail.com

**_Ανεξάρτητη ερευνήτρια , Πολεοδόμος - Αστική Γεωγράφος, vivian.doumpa@gmail.com